

Ο Ρ Φ Ε Α Σ

2-3

ΔΙΜΗΝΗ ΕΚΔΟΣΗ
ΤΟΥ ΟΜΙΛΟΥ
ΟΡΦΕΑΣ ΣΕΡΡΩΝ

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ
ΑΠΡΙΛΙΟΣ
1982

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- ΤΑΚΗ ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗ: Μόνο μέ τήν ποίηση, 1
ΕΥΑΓΓ. Ν. ΑΣΠΙΩΤΗ: Ἡ κηδεία τοῦ Παλαμᾶ, 3
Γ. Κ.: Γιώργος Πολύζος, 6
ΓΙΩΡΓΟΥ ΚΑΦΤΑΝΤΖΗ: Γλωσσάριο, 8

ΤΟ ΔΙΜΗΝΟ ΠΟΥ ΠΕΡΑΣΕ

Η ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΘΕΑΤΡΟΥ:

- ΖΑΧΑΡΙΑ ΚΑΡΤΑΛΙΔΗ: Πειραματικό Θέατρο τοῦ Ὀρφέα,
Τ. Μ. Σίνγκ «Καβαλλάρηδες στή θάλασσα», 37
ΓΙΩΡΓΟΥ ΚΑΦΤΑΝΤΖΗ: ΘΑΜ, Τσέχωφ «Πρόταση σέ γάμο»,
Μολιέρου «Γιατρός μέ τό στανιό», 40

«ΟΡΦΕΑΣ»

ΔΙΜΗΝΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

Έκδότης: Όμιλος ΟΡΦΕΑΣ Σερρών.

Διεύθυνση: Σέρρες, Περιστέρη Κωστόπουλου 12.

Διευθύνεται από Συντακτική Έπιτροπή.

Υπεύθυνος: Γιώργος Καφταντζής, Δ. Παπακωνσταντίνου 5, Σέρρες.

Έκτύπωση: Τυπογραφείο Θανάση Άλπιντζή,
Β. Σοφίας 38, Τηλ. 221529, Θεσσαλονίκη.

Έτήσια Συνδρομή: 600 ΔΡΑΧΜΕΣ

Τιμή Τεύχους: 100 ΔΡΑΧΜΕΣ

Εξώφυλλο: Ό Θεός Στρυμόνας (άπόγραφο άπό άρχαιο νομισμα
του Γιώργου Ζλατάνη).

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ (συνέχεια)

ΕΠΑΡΧΙΑΚΟ ΠΑΝΟΡΑΜΑ, 42

ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΟΜΙΛΟΥ, 43

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΥ ΠΗΡΑΜΕ, 44

Στό έπόμενο τεύχος:

- α) Άνθολογία Σερραίων ποιητών
- β) Προκήρυξη λογοτεχνικού διαγωνισμού

ΟΡΦΕΑΣ

ΔΙΜΗΝΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
ΕΚΔΟΣΗ ΤΟΥ ΟΜΙΛΟΥ «ΟΡΦΕΑΣ» ΣΕΡΡΩΝ

ΤΟΜΟΣ Α΄, ΤΕΥΧΟΣ 2-3, ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ - ΑΠΡΙΛΙΟΣ 1982

ΤΑΚΗΣ ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ

ΜΟΝΑΧΑ ΜΕ ΤΗΝ ΠΟΙΗΣΗ

Μονάχα μέ τήν ποίηση
Δέ θά χαθοῦν ποτέ
Τά μεγάλα ἰστιοφόρα τῆς αὐγῆς
Οὔτε τά φῶτα οὔτε ἡ χαρά
Οὔτε τά δέντρα οὔτε ἡ νύχτα

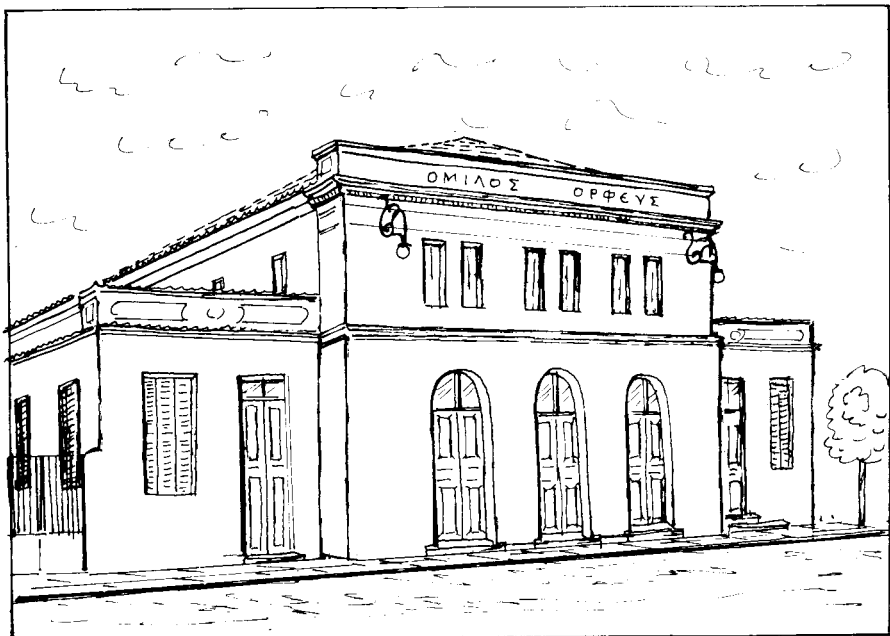
Μονάχα μέ τήν ποίηση
θά ἴμαστε ἀκόμα ἱκανοί
Νά βλέπουμε καί ν' ἀγαποῦμε
Νά ὀνομάζουμε τά πράγματα
Μέ τίς πιό καθημερινές λέξεις
Νά λέμε τό ψωμί ψωμί τή σκάφη σκάφη
Καί μ' ἓνα βλέμμα νά ὀδηγούμαστε
Σέ μιάν ἀλήθεια ὀριστική .

Μονάχα μέ τήν ποίηση
Θά μεγαλώσουνε τά στάχνα
Καί τά στήθη τῶν κοριτσιῶν
Τό ποτάμι θ' ἀπομείνει ποτάμι
Ἡ θάλασσα θάλασσα
Κι ὁ οὐρανός οὐρανός

Μονάχα μέ τήν ποίηση
Θ' ἀνακαλύψουμε ξανά τ' ἀστέρια

Μέσα στις καπνοδόχες
 Κι ὅλη τή θλίψη πού ἐνδημεῖ
 Στό βάθος τῶν ματιῶν
 Καί θά μπορέσουμε νά ξαναβροῦμε
 Τό γενέθλιο χωριό μας
 Παραχωμένο μέσ στα χιόνια

Μονάχα μέ τήν ποίηση
 Θ' ἀνακαλύψουμε ξανά τόν ἔρωτα
 Καί πετώντας ἀπό κλωνί σέ κλωνί
 Κι' ἀπό ἐλπίδα σ' ἐλπίδα
 Θά ἐγκαθιδρύσουμε
 Τήν ἀγνή βασιλεία τῶν φτερῶν

Τό παλιό καί ἱστορικό κτίριο τοῦ ΟΡΦΕΑ Σερρών.

ΕΥΑΓΓ. Ν. ΑΣΠΙΩΤΗΣ

ΕΝΑΣ ΣΚΟΤΕΙΝΟΣ ΦΛΕΒΑΡΗΣ

Η ΚΗΔΕΙΑ ΤΟΥ ΠΑΛΑΜΑ

Μέ τό συμπλήρωμα ἐφέτος τριάντα ἐννέα χρόνων ἀπό τό θάνατο τοῦ ἐθνικοῦ μας ποιητῆ Κωστῆ Παλαμᾶ, ἔκρινα πῶς δέν εἶναι ἄσκοπο νά θυμίσω ὅ,τι ἀφορᾷ τήν κηδεία του, μιά καί εἶχα τήν τύχη νά παραυρεθῶ, νέος τότε, σ' αὐτή τήν ἀλησμόνητη ἐθνική ἐκδήλωση. Ἦταν μιά ἐποχή φρίκης καί τρόμου, πού τό σκοτάδι ἀπλωνόνταν παντοῦ, μιά ἐποχή πού ὄλα:

*τά 'σκιαζε ἡ φοβέρα
καί τά πλάκωνε ἡ σκλαβιά.*

Στίς 28 Φεβρουαρίου τοῦ 1943 ὁ ἀδάμαστος λαός τῆς Ἀθήνας ἐκήδεψε, ὡς ἐκπρόσωπος ὀλόκληρου τοῦ μαχόμενου γιά τή λευτεριά του Ἑλληνισμοῦ, τόν ἐθνικό μας βάρδο Κωστῆ Παλαμᾶ. Ἡ κηδεία του στό Α' Νεκροταφεῖο Ἀθηνῶν, ἀπετέλεσε τό σύνθημα γιά ἕναν ἐθνικό συναγερμό. Ἀκαδημαϊκοί, καθηγητές Πανεπιστημίων, ἄνθρωποι τῶν Γραμμάτων καί τῶν Τεχνῶν, ἐπιστήμονες, διανοούμενοι, μιά καί πλῆθος λαοῦ εἶχαν κυριολεκτικά κατακλύσει τό χῶρο τοῦ Α' Νεκροταφεῖου. Ἀπ' ὅλες τίς κατευθύνσεις τῶν Ἀθηνῶν πλῆθος ἀπλῶν ἀνθρώπων πεζοπορεῖ τή μέρα ἐκείνη, 28 Φεβρουαρίου 1943, μέ κατεύθυνση τό Α' Νεκροταφεῖο, γιά νά παραυρεθεῖ στήν κηδεία τοῦ Μεγάλου Ποιητῆ. Ἄνδρες, γυναῖκες, κάθε ἡλικίας συνέρρεαν ἀκόμα κι ἀπό τούς συνοικισμούς καί τίς φτωχογειτονιές τῆς τότε — γερμανοκρατούμενης — Ἀθήνας, γιά ν' ἀπευθύνουν τόν τελευταῖο χαιρετισμό στόν Παλαμᾶ, ὁ ὁποῖος τή στιγμή ἐκείνη ὑψωνόταν σέ ἐθνικό σύμβολο τοῦ ἀγωνιζόμενου κατά τοῦ δυνάστη Ἑλληνισμοῦ. Οἱ χιλιάδες λαοῦ πού κατευθύνονταν στό Α' Νεκροταφεῖο Ἀθηνῶν, ὁδοιποροῦσαν κατηφεῖς καί ἀμίλητοι. Ἐνιωθαν ἀπορφανισμένοι παρόμοια μέ τόν ἀπορφανισμό πού ἔνωσε ὁ Ἑλληνισμός μέ τό θάνατο τοῦ Σολωμοῦ, τοῦ Τρικούπη, τοῦ Βενιζέλου. Ἡ Ἑλλάδα τή χρονιά πού πέθανε ὁ Παλαμᾶς στέναζε κάτω ἀπό τό ζυγό τῆς γερμανικῆς σκλαβιάς. Ὅμως τό πνεῦμα τοῦ λαοῦ ἀδούλωτο κι ἐλεύθερο δέ δίστασε τή στιγμή ἐκείνη νά διαδηλώσει, μέ ἀξιοπρέπεια καί ὑπερηφάνεια, τήν ἀποφασιστικότητα τοῦ Ἔθνους ν' ἀγωνιστεῖ γιά τήν ἀπελευθέρωσή του ἀπό τά δεσμά τῆς δουλείας. Θά μεί-

νει άσβηστη στή μνήμη μου ή ύπέροχη εκείνη εκδήλωση πού ξετυλίχτηκε, χωρίς τόν παραμικρό φόβο και δισταγμό, μπροστά στα έκθαμβα μάτια του δυνάστη, πού παρακολουθούσε μέ κατάπληξη τή σκηνή. Είχε τελειώσει ή νεκρώσιμη ακολουθία και είχαν άπαγγείλει τά επικήδεια ποιήματά τους ό Σικελιανός και ό Σκίπης, όταν πρώτος ό Γ. Κατσιόμπαλης μέ τήν άγριοφωνάρα του και μαζί του ό Α. Σικελιανός άρχισαν νά τραγουδούν τόν 'Εθνικό μας Ύμνο. 'Αμέσως όλη εκείνη ή λαοθάλασσα, πού είχε έλθει ν' άπευθύνει τόν τελευταίο χαιρετισμό στό Μεγάλο Ποιητή, έγονάτισε κι άρχισε νά τραγουδά τόν 'Εθνικό μας Ύμνο, μπροστά στους κατάπληκτους γερμανούς πού άκίνητοι παρακολουθούσαν κι απέδιδαν τιμές στό Μεγάλο Νεκρό. Κι ύστερα όλο εκείνο τό πλήθος όρθιο σαν νά 'δειχγε συμβολικά στόν κατακτητή ότι ή 'Ελλάδα μένει πάντα όρθια και μάχεται άποφασιστικά για τά ύψηλά ανθρώπινα 'Ιδανικά, μέ ζητωκραυγές και χειροκροτήματα παρέδωσε τό σώμα του Παλαμά στή μάνα γή. 'Αλλά τό πνεύμα του έμεινε άθάνατο και τό 'Εθνος θά τιμά πάντα τή μνήμη του. Γιατί ό Παλαμάς υπήρξε ένας άληθινός, ένας πραγματικά Μεγάλος Ποιητής.

Μπροστά στόν άνοιχτό τάφο του Παλαμά. Διακρίνονται (άπό άριστερά): ό Σπύρος Μελάς, ό Μ. Τόμπρος, ό Κούλης 'Αλέπης, ή Μαρίκα Κοτοπούλη, ό 'Αγγελος Σικελιανός, ό 'Ηλίας Βενέζης και ό τότε διευθυντής γραμμάτων του 'Υπουργείου Παιδείας Μαντούδης.

Θά πρέπει νά σημειώσω πώς ἡ τιμητική φρουρά πού εἶχαν παρατάξει οἱ Γερμανικές ἀρχές κατοχῆς γιά ν' ἀποδώσει τιμές στό Νεκρό, παρέμεινε ἀκίνητη σ' ὅλη τή διάρκεια τῆς νεκρώσιμης ἀκολουθίας καί σ' ὅλες τίς ἐκδηλώσεις πού ἐπακολούθησαν. Μέ χειροκροτήματα καί ζητωκραυγές «Ζήτω ἡ Ἑλλάς» τό μικρό φέρετρο μέσα στό ὁποῖο εἶχε τοποθετηθεῖ τό σκήνωμα τοῦ Παλαμᾶ, ἀποτέθηκε στόν τάφο. Ὁ Κατσιμπαλῆς κι ὁ Σικελιανός ἦταν μέσα σ' αὐτούς πού τό μετέφεραν ἀπό τήν ἐκκλησία στόν τάφο. Ἡ ἀποχώρηση τοῦ πλήθους ἦταν ἥσυχη καί ἀξιοπρεπής κι ὑπερήφανη, ὅσο ἐπέβαλε ἡ ἱερή στιγμή. Ἐδῶ θά πρέπει νά σημειώσω τήν ἐντύπωση πού προκάλεσε σ' ὅλους τό ἐμπνευσμένο ἐπικήδειο ποίημα τοῦ Σικελιανοῦ. Τά ποιήματα πού σέ τέτοιες περιπτώσεις ἀπαγγέλονται εἶναι συνήθως ποιήματα χωρίς πνοή, χωρίς βαθύτερο νόημα, χωρίς ἐμπνευση, στίχοι κοινοί, ἀπλοί, ἀπλοϊκοί ἂν θέλετε, πού ἐκφράζουν προσωπικά συναισθήματα. Εἶναι μοιρολόγια, εἶναι θρηνοί. Τό ποίημα τοῦ Σικελιανοῦ τό χαρακτηρίζει ἕνα ἥρωικό στοιχεῖο, γεμάτο λυρική δόνηση. Ποίημα ἀντάξιο γιά τίς ἥρωικές στιγμές πού ζοῦσε τό Ἕθνος, τόν παλμό τοῦ ὁποίου πολύ ὀρθά συνέλαβε τότε ὁ Σικελιανός. Τό ἥρωικό πνεῦμα καί τό ὑψηλό φρόνημα τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ τῶν χρόνων ἐκείνων τῆς σκλαβιάς θέλησε νά τονίσει καί ἔντονα νά χρωματίσει ὁ Σικελιανός. «Ἡχῆστε οἱ σάλπιγγες...», «Βογγῆστε, τύμπανα πολέμου...», «Οἱ φοβερές σημαῖες...», δέν ἀποτελοῦν ἀπλές λέξεις ωραίων καί ἐμπνευσμένων στίχων, ἀλλά ἐκφράζουν τήν ἀποφασιστικότητα τοῦ λαοῦ ν' ἀγωνιστεῖ γιά τή λευτεριά του, τή θέληση ἑνός ἀνυπότακτου Ἕθνους ν' ἀποτινάξει τό ζυγό τῆς δουλείας.

Ὁ Παλαμᾶς ἦταν ἕνα σύμβολο τοῦ Ἑλληνισμοῦ καί ὡς σύμβολο τόν προέπεμψε ὁ λαός τῆς Ἀθήνας στήν αἰωνιότητα. Ὡς σύμβολο τοῦ ἀγωνιζόμενου Ἕθνους τόν ἀποχαιρέτησε κι ὁ Σικελιανός, πού δίκαια θεωρήθηκε ἀπ' ὅλους ὅτι μετά τό θάνατο τοῦ Παλαμᾶ τοῦ ἀνήκει δικαιοματικά ἡ θέση τοῦ πρώτου Ἑλληνα ποιητῆ.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΠΟΛΥΖΟΣ

ΑΝΑΝΕΩΝΕΙ ΜΙΑ ΛΑΜΠΡΗ ΠΑΡΑΔΟΣΗ

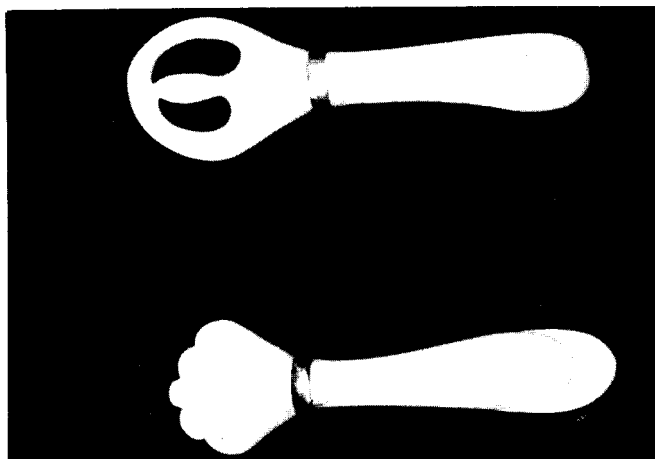
Οι Σέρρες και τὰ Γιάννενα φημίζονταν στά παλιά χρόνια γιά τήν κοσμηματοποιία τους. Μά και σήμερα ακόμα στίς δύο αυτές πόλεις ακμάζει ή ίδια τέχνη. Μιά αξιόλογη ανανέωση τῆς μεγάλης τους παράδοσης πραγματοποιεῖ ό Σερραῖος Γιῶργος Πολύζος, πού κατάγεται ἀπ' τήν Ἡπειρο, ἕνας σεμνός και βαθειά καλλιεργημένος καλλιτέχνης.

Ἀσχολεῖται μέ τὰ κοσμήματα ἀπό τό 1969. Σπούδασε στό Παρίσι μέ ὑποτροφία τοῦ Ε.Ο.Ε.Χ. τό 1974-75. Ἔχει πάρει μέρος σέ πολλές ὁμαδικές ἐκθέσεις. Ἐκανε ἐπίσης ἀτομικές στήν Ἀθήνα, Θεσσαλονίκη και σέ ἄλλες ἐπαρχιακές πόλεις. Τελευταῖα στό διαγωνισμό τοῦ ΕΟΜΜΕΧ: «Τό Ἑλληνικό Κόσμημα Αὔριο», πῆρε τόν Β' ἔπαινο.

Ὁ Πολύζος κατασκευάζει τὰ κοσμήματα ἀπό κόκκαλα και κέρατα ζώων. Στά περισσότερα τό κούμπωμα και τὰ καρφιά καταβάλλεται προσπάθεια νά γίνουν ἀπό τό ἴδιο ὕλικό. Σέ ἄλλα πάλι, μπαίνει μέταλλο (ἀσήμι, μπροῦντζος) ἢ γιά στόλισμα ἢ γιά νά δεθοῦν.

Στή φωτογραφία δύο καρφίτσες και δύο κολλιέ τοῦ Πολύζου, θαυμάσια δείγματα τῆς αὐθεντικῆς τέχνης του, πού τή χαρακτηρίζει ἀνάλαφρη χάρη και λειτουργικότητα.

Γ.Κ.

Καρφίτσες ἀπό κόκκαλο

Κολιέ χαρακτηριστικά της τέχνης του Γ. Πολύζου.

ΓΙΩΡΓΟΥ ΚΑΦΤΑΝΤΖΗ

Γ Λ Ω Σ Σ Α Ρ Ι Ο

Τό γλωσσάριο χωρίζεται σέ τρία μέρη. Τό πρώτο περιέχει λέξεις από τή διάλεκτο Σερρών. Τό δεύτερο δαρνάκιες καί τό τρίτο παγγαιοχωρίτικες.

Τίς λέξεις τους συλλέξαμε από τή ζωντανή όμιλία τών παλιότερων Σερραίων, Δαρνάκιδων καί Παγγαιοχωριτών, πού διατηροῦν ακόμα άπειρα-χτο σχεδόν τόν παραδοσιακό χρωματισμό τους, τήν ιδιωματική προφορά καί τήν έκφραστική ιδιορρυθμία τής τοπικής τους διαλέκτου.

Μερικές σπάνιες λέξεις πήραμε επίσης από τό «Χρονικό» του παπά-Συναδινού (Κώδ. χειρόγρ. Κουτλουμουσίου αριθ. 153) καί τά έγχώρια δημοτικά τραγούδια.

Χρησιμοποιήσαμε βοηθητικά τίς έργασίες του Νατάλη Πέτροβιτς (Διάλεκτος Σερρών, «Σερραϊκά Χρονικά» Ἀθήναι 1963 τόμ. Δ', σ. 47), του Π. Παπαγεωργίου (Byzantinische Zeitschrift, Jahrgang 1894, σ. 282), Δ. Μισυρλή, (Χειρόγραφες σημειώσεις 1912), Ἀστερίου Δ. Γουσίου, (Τά Τραγούδια τής Πατρίδος μου).

Ὁ Π. Παπαγεωργίου σταχυολογεῖ από τά «άπειράριθμα καί ποικίλα κύρια όνόματα» του κώδικα τής Μητρόπολης Σερρών. Παραθέτει επίσης λέξεις άπ' αυτόν σημειώνοντας: «Ἀξία μελέτης λόγω τής τε προφορᾶς καί του τονισμού καί του τυπικού είναι καί ή νῦν λαλουμένη γλώσσα εν Σέρραις καί εν τοῖς χωρίοις, μάλιστα εν τοῖς πλησίον προς άνατολήν κειμένοις: Βεζνίκω, Ντερβέσιανη, Ντοβίστα, Ζιλί, Σουμπάς-κιόϊ, Σαρμουσακλί καί Τοπόλιανη, τοῖς επιλεγόμενοις «Δαρνάκις» ή «Δαρνακοχώρια», ών οί κάτοικοι «Δαρνάκηδες» έλαβον ίσως τό όνομα εκ τής εν τή όμιλία αυτών συχνής χρήσεως τής λέξεως «δάρι», σημαίνουσης καί τό τώρα (νῦν) καί τό βρέ (du) καί τό άμέσως, καί του «νάκα» ... παρατίθημι έγώ τό εξής βραχύ άνέκδοτον λεξιλόγιόν μου ... Συνήθης είναι ή εν τοῖς παρατατικοῖς χρόνοις τών ρημάτων κατάληξις σκα, πλύνεσκα (έπλυνον), πήαινεσκα (πήγαινα, ύπηγον, έπορευόμην) κ.τ.λ. περιεργος δέ ό εν Σέρραις ιδιάζων σχηματισμός τών προστακτικών έγκλίσεων εις θουδς άντι θητι, κοιμηθουδς (κοιμήθητι, άλλαχουδς κοιμήσου), νιφθουδς (νίφθητι, νίψου), κρυφθουδς (κρύφθητι, κρύψου), άλλα χαρουδς (χάρθητι), ουχι χαρουδς. — Ἀξιαι ειδικής άναγραφής

είναι και λέξεις ελληνικάι όσας μόνοι οί Βλάχοι διέσωσαν: περπόδι (περιπόδιον, ή ξενική κάλτσα), φυρίδα (θυρίς, τό παράθυρον) και άλλαι.

Ό Ν. Πέτροβιτς στό «Λεξιλόγιό» του προτάσσει και τά εξής: «Ή Σερραϊκή διάλεκτος και σήμεραν ακόμη διατηρεί: α) Τόν θαμιστικόν παρατατικόν εις πολλά ρήματα συχνης επαναλήψεως, π.χ. τυχήνεσκε = έτύχαινε, πεθήνεσκε = επέθαινε ... ακριβώς όπως εις τόν Όμηρον απαντάται: ποιμαίνεσκε πρόβατα = έβοσκε πρόβατα. β) Τό δωρικόν α δέν τό μετατρέπει εις η ... μάκους-μήκων, ζέστα-ζέστη, ζώνα-ζώνη, σφύξα-σφύξη, μολόχα-μολόχη, βράκα-βρακί. Ήτερος δωρισμός είναι τό παροξύτονον μερικων λέξεων: άνθρωποι = άνθρωποι, άγγελοι = άγγελοι, όρνίθες = όρνιθες ...».

Άλλα κοινά χαρακτηριστικά του γλωσσικού ιδιώματος στίς παραπάνω τρεις περιοχές είναι:

1. Ή πτώση του πρωταρχικού άτονου τελικού ι και ή πτώση μέσα στη λέξη των άτονων πρωταρχικων ι και ου, π.χ. κδοῦν', άκαν, αλλάζντην, πέρν'την (άντί κουδούνι, άκουαν, αλλάζουνην, πέρνουνην).

2. Άτελής συνίτηση. Ήτσι στάρ' άντί σιτάρ, τ'πήρι άντί τόν πήρε.

3. Άνάπτυξη ν μέσα σε άντωνυμικούς τύπους, π.χ. τόσνοι πολλνοί. Άλλά και άνάμεσα σε δυό φωνήεντα, π.χ. θά νέρθει.

4. Τό άρσενικό άρθρο τρέπεται σε ή, π.χ. ή Άλέξανδρους ού βασιλές.

5. Ή επικρατεί ή ύποκοριστική κατάληξη ουδ', π.χ. πλαρούδ', πιδουδ', χερούδ' άντί πουλαράκι, παιδάκι, χεράκι (στό Μελένικο πλαρόπλο, παιδόπλο, χερόπλο).

6. Πτώση των μισοφωνηέντων χ και σ όταν τονίζεται τό προηγούμενο άπ' αυτά φωνήεντο και αυτό που ακολουθεί είναι άτονο, π.χ. Θανάης άντί Θανάσης, άστόησα άντί άστόχησα.

7. Τά περισπώμενα ρήματα παρουσιάζονται στό συνηρημένο τους τύπο, π.χ. φουρκαλω, περιχω.

8. Παράλειψη του άρθρου στην όνομαστική, πριν από τά κύρια όνόματα, π.χ. άδερφό μ', παπού μ'. (ό άδερφός μου, ό παπούς μου).

9. Ήμφάνιση του προθετικού α, π.χ. άμασχάλ', άπαλάμ', άπήδ'μα (άπήδημα) κλπ.

10. Άφαίρεση αρχικού α, π.χ. 'κόμα, 'στράφτ' (= άκόμα, άστράφτει).

Α

ἀβδέλλα, σκουλήκι πού ρουφάει αίμα ή βδέλλα τῶν νερῶν.

Ἄβραμάκης, **Ἄβραμπακίς**, ὀνόματα ἀντρικά.

ἀγάλια, καί **ἀπογάλια**, σιγά, ἤρεμα (κατά τόν Κοραή ἀπό τό ἀγανός, τόν G. Meyer ἀπό τό ἰταλ. gala).

Ἄγγελίνα, ὄνομα γυναικεῖο.

Ἄγγελούης, ὁ Ἄγγελος (γεν. τοῦ Ἄγγελοῦση).

ἀγγελουστέκουμι, ψυχομαχῶ, πέφτω σέ κῶμα (ἀόρ. ἀγγελουστάθκι).

ἀγιλιάδάρς, ὁ βοσκός τῶν γελαδιῶν.

ἀγιλιάδια τά, βόδια.

ἀγκαστρομέν', ἡ ἔγκυα.

ἀγκαστρώνουμι, μένω ἔγκυα.

ἀγλύφω, ἀντί γλύφω. «Ἀγλύφιτι οὐ γάτους».

ἀγουγούτς, τό μορό, τό βρέφος.

ἀγούλα ή, ἄρτυμα μέ ἀμυλώδη ὑλικά.

ἀγουνιούμι, ρ. προσπαθῶ, ἀγωνίζομαι, βιάζομαι. «Ἄγουνιέτι νά τοῦ τιλειώσει».

ἀδούλης ὁ, ἀνεργός, ἀκαμάτης.

ἀδράζω, ἀρπάζω, πιάνω.

ἀδράχτ' τό, ἡ ἄτρακτος.

ἀζντέρ' τό, ἀνήμερο, ἀτίθασο θεριό.

«Ἦρθαν τ' ἀζντέρια καί τά ἴσπαν ὄλα».

ἀζντεύω, θεριεύω, δέν μπορῶ νά κρατηθῶ.

ἀκαμάτς ὁ, φυγόπονος, ὀκνηρός.

ἄκιρα, ἐπίρ. ἄκαιρα, ἀργά, πάρωρα. «Τί τόσου ἄκιρα ἤρθατι».

ἀκόλλα ή, κόλλα, φύλλο χαρτιοῦ.

ἀκολῶ, ρ. κολλῶ. «Τόν ἀκόλ'σα στόν τοῖχο».

ἀκριβός καί ἀκριβούτσικος, ὁ αὐστηρός, μετρημένος, ψηλομύτης, ἀπλησίαστος.

ἀλαμακή ή, ἐπίθ. ή πονηρή γυναίκα, ή

ἀρπάχτρα. «Αὐτή εἶνι μιὰ ἀλαμακή!».

ἀλαφροσύν' ή, ἐπιπολαιότητα, κουφότητα, ἀνοησία, παλαβομάρα.

ἀλαφρώνω, ἀνακουφίζομαι. Εὐχή στόν ἄρρωστο: «Καλή ἀλάφρωσ'».

ἀλόγατο τό, ἄλογο: πληθ. τά ἀλόγατα.

ἀμάδες οἱ, παιδικό παιχνίδι (ἀπό τίς στρογγυλές καί πλατιές πέτρες πού ἔρριχναν).

Ἄμαριανός, ὄνομα ἀντρικό.

ἀμασχάλ' καί ἀμπασχάλη ή, μασχάλη.

ἀμπόλ' τό, μπόλι, ἐμβόλιο.

ἀμφιλογή ή, ὁ διάλογος, ή διχογνωμία, ή συζήτηση.

Ἄμύρισα, ὄνομα γυναικάς.

ἀναγελαστούρς ὁ, εἰρωνας, γελοιαστής, σκώπτης.

ἀναγκαίους ὁ, τό ἀπόχωρητήριο.

ἀνακούρκουδα, ἐπίρ. τροπ. κάθισμα μέ λιγυσμένα γόνατα στά δάχτυλα τῶν ποδιῶν ὀκλαδόν.

ἀναμπουμπούλα ή, ἀναταραχή.

ἀνασκυρίζω (ἀόρ. ἀνασκύρσα), συγυρίζω, εὐπρεπίζω, τακτοποιῶ, νοικοκυρεύω.

ἀναφούφουλα, ἐπίρ. τροπ. ἀφράτα, ἀπαλά, φουσκωμένα, ξαντισμένα (τό βαμπάκι).

Ἄνδριανή, **Ἄνδριανός**, κύρια ὀνόματα.

ἀνεβρῶ, ρ. ἀναβλύζω.

ἀνήγαντος -η -ο, ἐπίθ. ἀφόρετος, ὀλοκαίνουριος. «Πῆρε μεγάλη προίκα ἀνήγαντη».

ἀνημουργιάζου, ρ. ἀνακατώνω. «Ἦρθι μ' ἀνημουριασμένα τά μαλλιά τ'», «Μ' αὐτά πού μ' εἶψις μ' ἀνημουριασις τήν καρδιά μ'».

ἀνήμπορος, ἐπίθ. ὁ ἀδύναμος, ἄκεφος, ἀδιάθετος.

ἀνηπρόκοπος ὁ, αὐτός πού δέν ἔχει προκοπή, πρόοδο.

ἀνηχόρταγος ὁ, ἀχόρταγος, ἄπληστος.

άνοικους ό, άνοίκιαστος.
άντερί τό, βαμβακερό ρούχο σέ σχήμα
 κελεμπίας, τῶν παλιῶν Σερραίων,
 γαλάζιο μέ ἄσπρες ρίγες. Τό φοροῦ-
 σαν καί οἱ παπάδες κάτω από τό
 ράσο.

άντίκρα, ἐπίρ. ἀπέναντι.
άντρου τό, ἔντερο. «'Απ' τά γέλια δέ
 μάς ἔμινι άντρου».

άντράλα ή, ζάλη.
άντραλίζουμι, ρ. ζαλίζουμαι, ἔχω σκο-
 τοῦρες. «Δέν άντραλίζιτι γιά τίπο-
 τας».

άντρέπουμι, ρ. ντρέπομαι.
άντρουπή ή, ντροπή.
ἄξάδερφος, η, ό ἐξάδερφος.
ἄξουγκέρ', τό κερύ από λίπος.
ἄξούγκι τό, ξύγκι, λίπος.

ἄπαφίνω, ἀφίνω, δίνω ἐντολή πρίν από
 ταξίδι ή θάνατο. «'Ετσι μ' ἄπαφη-
 κε, ἐγώ νά τόν κάμω τά ὑστερνά τ'».

ἄπίδ' τό, ἀπίδι, ἄχλάδι.
ἄπογάλια, ἐπίρ. χρον. (ἀπό καί ἀγάλια)
 σιγά.

ἄπολνω (ἄπολνωσα, ἀπόλ'κα, θ' ἀπο-
 λύκω) ἀφίνω, ἀπολύω. «'Απόλ'κι
 τού παμπόρι τ' = ἀμόλυσε τόν χαρ-
 ταετό του».

ἄποφασισμέν' ή, ή ἀνήθικη γυναίκα.
ἄραδίζου, ρ. βαδίζω.
ἄραδικῶς, ἐπίρ. μέ τή σειρά.
ἄραθυμῶ, ἐπιθυμῶ. «'Αραθύμ'σα τή μά-
 να μ'».

ἄρατίζω, διώχνω κάποιον μέ κατάρες,
 τόν ἀναγκάζω νά φύγει μακριά (παθ.
 ἄορ. ἄρατίσκα = ἔφυγα, διώχτηκα).
ἄραχνους ό, ἀραχνιασμένος. «Μαύρους
 κι ἄραχνους οὐ Χάρους».

'Αρβανίτς, ό 'Αλβανός· πληθ. 'Αρβαν'-
 τάδες.

ἄργάζω, ρ. ὀργίζουμαι, σιγοβράζω από
 θυμό. «Σά σκυλί ἄργάζεις».

ἄργαστήρ', τό ἐργαστήρι.
ἄργατινή, ή ὥρα μετά τό ἡλιοβασίλεμα,
 δειλινό, κοντόβραδο.

'Αργυρος, **'Αργύριος**, ὀνόματα ἄντρικά.
ἄρδιανάζω, ἄραδιάζω, τακτοποιῶ ἄρδι-
 νιά ή ἄράδα.

ἄριδα ή, τό ποδάρι. «Τέντουσι τήν
 ἄριδα τ'» γιά ἄνθρωπο τεμπέλη.

ἄρκουδόμηλα, τά μικρά κόκκινα καί
 μωροδάτα μήλα (Μαχομίας-Ρασλο-
 κίου) πού ἔδιναν οἱ Σερραίες νοικο-
 κυρές μαζί μέ ξυλοκέρατα τήν πρω-
 τοχρονιά στά παιδιά (σοῦρβα).

ἄρκουδῶ, προχωράω μέ τά τέσσερα,
 μπουσουλῶ.

ἄρχοντότερος, πιό ἄρχοντικός. Τραγοῦ-
 δι: «Εἴμαστ' ἄρχοντότεροι».

'Αρχόντω, ὄνομα γυναικεῖο.

ἄρχός ό, ἄρχοντας.

ἄς, ἐπίρ. «'Ας περιμένει, ἄς εἶναι».

ἄσηκ' τό, κότσι, ἀστράγαλος. «Τά πι-
 διά παίζουν ἄσηκία».

'Ασημίνα, ὄνομα γυναικεῖο.

ἄσπουρ' τό, καναβούρι.

ἄστόησα, ρ. (μόνο στόν ἄοριστο) ξέχα-
 σα.

ἄστριχιά καί ἄστρακιά, οἱ ἄκρες τῆς
 κεραμιδένιας (ἀπό ὄστρακα;) στέ-
 γης. «Κρέμονται κρύσταλλα ἀπ' τῆς
 ἀστριχιές», «οἱ ἀστριχιές στάζουν».

ἄσημολογῶ, μιλάω ἄπρεπα, βρῶζω, βω-
 μολοχῶ.

ἄτόφος ό, αὐτοφυής, ξύλο ἀτόφου = ἀ-
 πελέκητο.

ἄυνητος ό, ξάγρυπνος.

αὐτόναν, σ' αὐτόναν· αὐτόν, σ' αὐτόν
 (δέν τό βρισκουμε στήν ὀνομαστι-
 κή).

ἄφγοῦμι, ρ. ἀφηγοῦμαι.

'Αφέντρα καί 'Αφέντρο, ὀνόματα γυναι-
 κῶν.

ἄφκριούμι, ρ. ἀφουγκράζουμαι, ἀκούω.

ἄχάϊρευτος ό, ἀνηπρόκοπος, αὐτός πού
 δέν προοδεύει.

ἄχαμνά, ἐπίρ. τροπ. τάση γιά ἐμετό,
 λιγουριά, ἄσχημη αἴσθηση. «Μ'
 ἔρχιτι ἄχαμνά».

ἄχαμνός ό, κακός, ἄσχημος. «Γιατί δέν
 τούν θέλ'ς, ἄχαμνός εἶνι;», «ἄχα-
 μνός ἄνθρουπους τήν κακία τ' θά
 δείξει».

ἄχαμνοσύνη, τάση γιά λιποθυμία.

ἄχείλ' τό, χεῖλι.

ἄχέλ' τό, χέλι.

ἀχελώνα ἤ, χελώνα.

ἀχών' τό, ὁ ἀχόρταγος, ἢ καταβόθρα.

«Ἐτρουγι σάν ἀχών' κι δέ χόρτινι».

ἀχώρια, ἐπίρ. χωριστά. «Ἵλοι ἀντάμα κασιδιάρς ἀχώρια».

B

βαγιόνια, μεγάλα ξύλινα βαρέλια.

βαγιονοκόρητα, πιθάρια μεγάλα (ἀπό τό βαγιόνι καί κορήτος πού σημαίνει σκάφη).

βάθρακας ὁ, καί τό βαθράκ', ὁ βάτραχος.

βαθρακόσπουρους ὁ, πλῆθος πυκνό.

βαρέματα, τά βάρη, φόροι, οἰκονομικές ὑποχρεώσεις.

Βασιλικός, Βασιλική, κύρια ὀνόματα.

βασταγαριά ἢ, κοντάρι μέ διχάλα χρήσιμο γιά νά στηρίζουν τό φορτιό ζώου ἀπό τή μιὰ πλευρά μέχρι νά φορτώσουν καί τήν ἄλλη (βουλγ. βασταγάρκα, πρβλ. καί Ἑσύχιο: γάρκαν, ράβδον Μακεδόνες).

βασινιά ἢ, βατομουριά.

βάτσινο τό, βατόμουρο.

βεγλίζω, ρ. παρακολουθῶ, κατοπτεύω.

βερβερίτσα ἢ, ὁ σκίουρος.

Βεργής, ὄνομα ἀντρικό.

βηχῶ, ρ. βήχω.

βιλόν' τό, ἢ βελόνα.

βιργιάνα ἢ, μικρό ψάρι τοῦ γλυκοῦ νεροῦ.

βλησιδ' (καί βλεσιδι) τό δῶρο στή νύφη ἢ ἡ προίκα (Σ. Βυζάντιος στή λ. βλησιέιδι).

βολή ἢ, καταβολή χρημάτων.

βοτρυδ' τό, τσαμπί σταφυλιοῦ.

βοῦζα ἢ, κοιλιά.

Βουλτζιάνος καί Βούλτζιος (ὁ βυζαντινός Βούρτζης;) ὀνόματα ἀντρικά.

βουνιά ἢ, καβαλίνα, κοπριά τοῦ βοδιοῦ.

Βούργαρος ὁ, Βούλγαρος. «Σωστός Βουργαριάκος».

βουρό τό, ὁ βηρός, λακκούβα.

βόχα καί μπόχα ἢ, ἀποφορά.

βρόχα ἢ, μεγάλη βροχή.

βυτίνα ἢ, τό βαθύ πῆλινο βάζο μέ στενό στόμιο.

Γ

γαλαζάδα ἢ, τό λουλάκι.

Γαλακτίων, ὄνομα ἀντρικό.

γαλατόπιτα ἢ, πίτα σερραϊκή μέ γάλα καί αὐγά, ὅμοια μέ γαλακτομπούρεκο.

γαλέτσια τά, ξύλινα τσόκαρα.

γαιανίσκω, ρ. θεραπεύομαι, γίνομαι καλά.

γειτονεύω, ρ. ἐνεργ. ἐπισκέπτομαι τό γείτονα. «Ἐχομι νά γειτονέψουμι σήμερα σέ τρία σπίτια».

γελῶ, ρ. ἐξαπατῶ, ξεγελῶ.

γείμσια τά, στραγάλια.

Γεράκις, ὄνομα ἀντρικό.

γεύω, ρ. δοκιμάζω τροφή, γεύομαι. «Τό ἔγεψα εἶνι νόστιμο».

γιαλῶ, ρ. γελῶ. «Γιαλούσαμε μί τά χάλια τ'».

γιάμπουλ' ἢ, μάλλινη βελέτζα.

γιάς-πούς, ἐπίρ. κοιῖν-κακῶς, ἄδικα, στά χαμένα. «Ἔτσ' πήγαν τά γρόσια, γιάς-πούς».

γιάτος, γιάτηνα, νάτος, νάτην.

γίομα τό, γεῦμα, μεσημέρι. «Θά σί πιριμένου ἀπ' τοῦ γίομα κ' ἔστιρα», «ἔφαγαν ψουμί τοῦ γίομα», «θά' ρθῶ κατά τοῦ γίομα».

γιουμόζου, ρ. γεμίζω. «Τί, δέ σί γιουμόζ' τοῦ μάτ'».

γιουφκάδης καί λευκάδης, οἱ χυλοπίτες.

γιοῦφτους ὁ, γύφτος.

γκάβα ἢ, τυφλαμάρα.

γκαβός ὁ, τυφλός (ἀπό τό λατιν. canus = ἄδειος).

γκαβώνουμι, ρ. (γκαβώνουμαν, θά γκαβωθῶ, γκαβῶθ' κα) τυφλόνομαι.

γκαβώνω, ρ. τυφλώνω.

γκάρβος ὁ, τό πέτρινο αὐλάκι, τῶν παλιῶν λιθόστρωτων δρόμων, ὅπου χύνονταν τά ἀκάθαρτα νερά τῶν σπιτιῶν.

γκάργκα ή, κάργια, κίσσα, κουρούνα.
γκαρκλιάνους ό, σταφυλίτης (άπό τό
παργαρεών).

γκάσγκα ή, φούσκα τών πουλιών.

γκατζαλεύουμι, ρ. χαϊδεύομαι.

γκατζαλιάρς ό, χαδιάρης, γαλίφης.

γκιουργκιουρίζου, ρ. (για ύγρα) γουρ-
γουρίζω, παράγω βορβορυγή, κορ-
κορυγμό. «Άμ δέ γκιουργκιουρί-
ζουν τά γρόσια».

γκλαβανή ή, καταπακτή.

γκόλιαρος ό, γυμνός, φτωχός (άπό τό
σλαβ. goli = γυμνός).

γκουγκουφτούρα (άλλιωζ γκουγκούφκα)
ή δεκοχτούρα.

γκουσια ή, τό παραμαγούλι, ό πρόλο-
βος τών πτηνών.

γκουστερίτσα ή, σαύρα.

γκρεμίζω, (ρ. αύτοπαθές) γκρεμίζομαι.

γλωσσεύω, ρ. δοκιμάζω μέ τή γλώσσα.

γλωτσιάζω, ρ. μέ πιάνει λόξιγκας.

γλώτσιγκας ό, λόξιγκας.

γογγύλ' τό, καρότο.

γούλα ή, ίσοφάγος, γκούσια (άπ' τό
λατ. gula = φάρυγγας).

γουλάρης ό, λαιμαργος, λιχουδης.

γουλιανός ό, ψάρι του γλυκού νερού.

γουλόζος ό, καλοφαγός.

γουμαράγκαθο τό, γαιδουράγκαθο.

Γραμμένος, κύριο όνομα άντρικό.

γριβάδ' τό, σαζάνι, κυπρίνος (ψάρι τών
γλυκών νερών).

γροίν' τό, γουρούνι, ό χοίρος.

γροινίσιο τό, χοιρινό κρέας.

γυαλί τό, μπουκάλι καί καθρέφτης.

«Νά τοί γυαλί νά πάρς κρασί»

τραγοίδι: «Γιά ποιόν γυαλίζιτι για
ποιόν χτενίζιτι».

γυαλίζουμι, ρ. καθρεφτίζομαι.

γυοσμόνερο τό, σερραϊκό οίνοπνευμα-
τώδες πιστό μέ μπουδιά δύοσμου.

γυόσμος ό, [ή] δύοσμος.

Δ

δαγκάνω, ρ. δαγκώνω.

δεσιδ' τό,

Δημούδης, όνομα άντρικό.

διαόλου μάνα, έπίρ. τοπ. πολύ μακριά.

διλάβ' τό, ή μασιά.

δόγμα τό, δημόσιο ψήφισμα, γνώμη,
κρίση.

δοκιούμι, ρ. θυμούμαι, άναλογίζομαι,
καταλαβαίνω (δοκήθ' κα). Πρβλ. καί
τό λατιν. ducō = έννοώ).

δοζάτο τό, ή σκεπασμένη βεράντα.

δόσιμο τό, ό φόρος· πληθ. δοσίματα.

Δούκαινα, όνομα γυναίκας.

δουράκνου τό, ροδάκινο.

δρασκελίζου, ρ. περνά μέ διασκελι-
σμούς.

δυάργιαιο καί δυάδιαιο τό, ό ύδράργυ-
ρος. «Φεύγει σαν τό δυάδιαιο».

δωδεκάρια καί δουδουκάρια, τά δόντια
οί τραπεζίτες.

Ε

είσοδεύω, ρ. μπαίνω, εισέρχομαι.

έμποδω καί άμποδάω (έμποδάς), ρ. έ-
μποδίζω.

έξάρα ή, τό χτύπημα, ή σβερκιά. «Του
έδωκε κάτι έξάρης!»

έξεξεύξαμεν, ρ. διαξεύξαμε, λύσαμε τό
γάμο.

έπανεβάζω, ρ. ύπερτιμω.

έργόχερο τό, κέντημα καί κάθε χειρο-
νακτική έργασία.

έψές, έπίρ. χρον. χτές τό βράδι.

Ζ

ζαγάρ' τό, κυνηγητικό σκυλί.

ζαγαρώνω, ρ. πιάνω δυνατά.

Ζαγόρης, όνομα άντρικό.

ζαλίδα ή, ό όχληρός.

ζαμπουκος ό, ή κουφοζυλιά.

Ζάχαρις, όνομα άντρικό.

Ζγουραμάλλις, Ζγουρος καί Ζγουρός,
όνόματα άντρικά.

ζέστα ή, ζέστη (δωρισμός).

ζητλαριό τό, ή. έπαιτεία. «Βγήκι στό
ζητλαριό».

ζήτουλας ό, ζητιάνος. «Κακιωμένος ζήτουλας εύκαιρο σακκί».

ζούδιο τό, ζωύφιο.

ζουνκιόρας ό, κακεντρεχής, ζηλιάρης.
ζουντίμ' τό, ζωάριο (περιφρονητικά).

«Κάτσι κάτ' ζουντίμ'».

ζουπώ, ρ. πιέζω, στίβω.

ζώση ή, μέση, τό μέρος τής ζώνης.

Θ

θαμαίνουμι, ρ. άπορώ. «Δυό αδέρφια μάλωναν, δυό ξέν' θαμαίνουσαν».

Θεόνυμφη, όνομα γυναικειό.

θερμαίνουμι, ρ. (αυτοπαθές) έχω πυρετώ (θερμάθ' κα). «Κέσκι νά μί θερμίνεσκε = μακάρι νά μ' έπιανε πυρετός».

θέρμη ή, ό πυρετός. Παροιμ. γιά φιλάργυρο: «Τή θέρμη τ' δέ δίν'».

θηλύκ' τό, ή κουμπότρυπα, ή κρεμάστρα.

θ'κό μ', δικό μου (θ'κό σ', θ'κό τ', θ'κό μας, θ'κό σας, θ'κό τ'ς).

θ'λυκώνουμι, ρ. κουμπώνομαι· και μεταφορ. συμπλέκω τά χέρια μου από άπελπισία. «Θ'λύκωσε τό παλτό σ'», «Μή θ'λυκώνισι θυγατέρα μ' κι αυτό θά πιράσ'».

θράκα ή, άνθρακιά.

θρίματα τά, θρίψαλα, τρίμαλα.

θρουφή ή, τροφή.

θυμιατίζου, ρ. λιβανίζω.

θυμιατό τό, λιβανιστήρι.

Θωμαή, όνομα γυναικάς.

I

ίσαμι, έως. «Θά πάω ίσαμι κει», «θά περιμένω ίσαμι αύριο».

ισιάζου, ρ. σιάζω, ευθύνω, άρραβωνιάζω, συμβιβάζω.

ισιασμός ό, άρραβωνιάσματα, μνηστεία.

ΐσκουμα τό, φάντασμα.

Ίωάννος, όνομα άντρικό.

K

καγκανένας (άπό τόν καν και κανένας) κανένας άπολύτως.

καθόρ' τό, ή ραγδαία βροχή.

κανίσκι και κανίσι τό, πανέρι (συνήθως μ' αυτό έστελναν τά γαμήλια δώρα).

κακαβάν'ς ό, κουτός.

κακοέντυσα, ρ. αυτοπ. (συνήθως στον άόριστο) έμπλεξα άσχημα.

κακοπρομηνώ, ρ. ενεργ. κακομελετώ.

κακούδια, τά διάφορα μικρά άτυχη συμβάντα.

καλαγκάθ' τό, φλεγμονή κοντά στο νύχι του χεριου ή του ποδιου που καταλήγει σε άπόστημα.

καλή κάμαρα ή, αίθουσα ύποδοχής.

καλούδια τά, κοσμήματα. «Πήγι στο χορό μί όλα τά καλούδια τς».

κάματος τών άσπρων, ό τόκος τών χρημάτων.

κάμνω, ρ. κάμω· καμίνισκε = έκαμνε.

καμπόσου, επίρ. ποσοτ. άρκετό.

κάμωμα τό, μάγια.

Κανακούδης, όνομα άντρικό.

κανάπ' τό, ό σπάγγος και ύφασμα (άπό τό κανάβι).

κανόνι τό, άπάνω μέρος τής κάλτσας.

Καντακουζηνή, όνομα γυναικειό.

καράπα ή, τό γυμνό κρανίο, ή καράφλα.

καρκάδ' τό, τό κάκαδο, ή σχάρα τής πληγής.

καρκάλ' τό, κρικέλι, κρίκος.

καρούλ' τό, ή κουβαρίστρα (άπό τό κερουλλός).

καρούκωμα τό, μαντάρισμα.

καρυκόνω, ρ. μαντάρω.

Κάσπακας, όνομα άντρικό.

κατάνα ή, εύσωμη φοράδα ίππασίας.

καταπάτ' τό, κατακάθι, ζχημα.

καταποδιάζω, ρ. άκολουθώ κατά πόδι, από κοντά.

κατασταλαή ή, τό σταχτόνερο, τό κατασταλάγμα.

καταχυτό τό, ύπόστεγο, ή ξυλοδομή τής στέγης.

Κατούδα καί Κάτω, ὄνομα γυναικεῖο· ἡ Αἰκατερίνη.
κατρακιλέκι καί κατρακύλι τό, ὁ τροχός (ἰδιαίτερα παιχνίδι τῶν παιδιῶν).
κατσάγνο καί κατσάουνο τό, κατωσάγνο, πηγούνι.
κατσαμπρόκος ὁ, τό σουβλί τοῦ τσαγκάρη.
κατώι τό, ὑπόγειο.
καύκαλο τό, ἄσαρκο κρανίο.
καφελίκι τό, ἀγγεῖο γιά παρασκευή καφέ, μπρίκι.
κενώνω, ρ. ἀδειάζω φαγητό στό πάτο.
κηροπουλάδες οἱ, πωλητές κεριῶν.
κικρικία τά, ἀράπικα φυστίκια, ἀραχίδες.
κιρκινέζ' τό, εἶδος γερακιοῦ, ὁ κέρκος (ἄλλοτε ἦταν γεμάτος ὁ οὐρανός τῶν Σερρῶν ἀπό κιρκινέζια).
κι σύ, (ἐπὶ κλήση) καλέ. «Ζουίτσα κι σύ!»
κίτρινο τό, κίτρινο.
κιτρινογένης ὁ, κιτρινογένης.
κλάπα ἡ, χειρουργικός νάρθηκας.
κλειδοστομαζῶ, ρ. παθαίνω γλωσσοδέτη.
κλούτσα, ἐπίρ. τροπ. παραλυσία τῶν κάτω ἄκρων ἀπό μεθύσι, ὀστεομυελίτιδα κλπ. «Ἰκεῖνα τά πόδια τ' κλούτσα ...».
κλυστήρ' τό, κλύσμα.
κνώδαλο τό, ὁ κουτός, ὁ βλάκας, τό βλακόμουτρο.
κοκορόσ'κος ὁ, σηκωμένος, κοτσονάτος.
κολύβι τό, ὑδρόβιο πτηνό.
Κομνηνή, Κομνηνός, ὀνόματα κύρια.
Κόνα, ἀντί Κοκόνα (μεσαιωνική ἐπίκληση σέ κυρία): «Κόνα Μαριγώ, Κόνα Κατίγκω».
κοντακίνος ὁ, κοντός στό ἀνάστημα.
κοντανάσα ἡ, τό λαχάνιασμα.
κονταρίδα ἡ, τό κοντάρι.
κοντομυαλιά ἡ, κουταμάρα.
κοντόσνιχος ὁ, κοντόλαιμος, αὐτός πού ἔχει κοντό σβέρκο.
κοντό τό φαί, ὅταν τό φαί εἶναι λίγο.
κόπελλος ὁ, νόθος, μπάσταρδος· κοπελ-

λάρ' (ὕβριστικά) = μπάσταρδε.
κοπτσιάς ὁ, ἡ πόρπη, κόπσα.
Κορτζής καί Κουρτζής, ὄνομα ἀντρικό.
κότσαλα τά, ξυλαράκια.
κότσ' τό, ὁ ἀστράγαλος. 2) κριάρι.
Κουζος, ὄνομα ἀντρικό.
Κουρτέσα, ὄνομα γυναικεῖο.
Κουτζος, ὄνομα ἀντρικό.
κουβαλιούμι, ρ. μετακομίζω.
Κουζος, ὄνομα ἀντρικό.
κουκουδία τά, σπιριά, ἐξανθήματα. «Γιόμουσι τό μούτρο τ' κουκουδία».
κουλίκ' τό (ὕποκοριστικό τοῦ κόλλιξ).
 Εἶδος ψωμοῦ στρογγυλοῦ: Τό πασχαλινό ἐφτάζυμο τσουρέκι.
κουλόβα ἡ, νερόκοτα (ἐνδημική στά νερά τοῦ Στρυμόνα).
κουλούφ' τό, κέλεφος, μαξιλαροθήκη.
κουντῶ, ρ. σκουντῶ, σπρώχνω.
κουπάνα ἡ, σκάφη ξύλινη.
κουπος ὁ, σωρός.
κούρβουλο τό, κούτσουρο κλήματος, τό στέλεχος.
κουρδοκυλῶ, ρ. αὐτοπ. κατρακυλῶ.
 «Κουρδοκύλ'σι οὐ τέντζιρις κι βρῆκι τοῦ καπάκ'».
Κουρή, ἐπὶ κλήση (ἀπ' τό ὀμηρικό κούρη). «Κουρή Βγινιώ!».
κουριά ἡ, κόρα τοῦ ψωμοῦ.
κουριμάδα ἡ, καυμένη. (κατάλοιπο ἀπ' τὴν ἀρχαία ἐποχή πού ὅταν πενθοῦσαν ἔκοβαν οἱ γυναῖκες τά μαλλιά τους).
κουρκος ὁ, γάλος.
κουρκουβέτες οἱ, τά μεγάλα, τά παχειά λόγια: «Αὐτά εἶναι βλάχικες κουρκουβέτες».
κουσιά ἡ, κοτσίδα.
κουσιάρα ἡ, ξύλινη καί εὐάερη ἀποθήκη καλαμποκιοῦ.
κουσπος ὁ, σησαμόπιτα καί αὐτό πού μένει μετὰ τὴν ἀποστράγγιση καί τὴν ἐξαγωγή τοῦ σαμολαδιοῦ.
κουτσουμοντζουριά, ἡ σάρα καί ἡ μάρα.
κουφαθόν' τό, ὁ θεόκουφος (περιγελαστικά).
κούφακας ὁ, πολύ κουφός.

κούφαρο τό, μπαούλο.
 κούφταλο καί χούφταλο, ό γερασμένος.
 κουφόγρουνο τό, ό άμίλητος, ό σκεπτι-
 κός. «Τί στέκισι σάν κουφόγρουνο;»
 κούχτιο τό, σκιάχτρο, άσχημη γυναίκα.
 κράζω, ρ. φωνάζω, καλῶ.
 κρακλιάνος καί γκραγκλιάνος ό, τό
 λαρύγκι, τό καρύδι τοῦ λαιμοῦ.
 κράκωρα ἢ κράχωρα, οί άκρώρειες ἢ τά
 άκρόχωρα, ψηλοί καί έρημοί τόποι.
 κρατούνα ἢ, κολοκῦθα γιά νερό ἢ πα-
 ραγάδι.
 κρατσανέλα ἢ, τό τραγανό.
 κρατσανίζω, ρ. τραγανίζω, τρίζω, κρο-
 τῶ (ρ. φτιαστό από τόν ἤχο κράτς).
 κρέχκο τό, τρυφερό.
 κριτήριο τό, δικαστήριο.
 κριχώρια τά, (άκροχώρια) όρεινά χω-
 ριά. Φρ. σέ άμαθῆ: «άπ' τά κριχώ-
 ρια μᾶς ἤρθις;».
 κρομυδάς ό, κρομυδοφαγός, κολοκυθο-
 κόφτης (έντομο).
 κροντήρ' τό, καί κροντήρης ό, μέτρο
 κρασιοῦ.
 κρούω καί κρούω, ρ. χτυπῶ, δέρνω.
 Κυριακού, Κυριάκα, Κυριακῶ, όνόματα
 γυναικῶν.
 Κύρκος, όνομα άντρικό.
 κωλάν', τό πίσω λουρί πού συγκρατεῖ
 τό σαμάρι τοῦ ζώου.

Λ

λάγγεμα τό, στραμπούλιγμα, διάστρεμα.
 λαγγεύω, ρ. αὔτοπαθ. στραμπουλιέμαι,
 παθαίνω διάστρεμα «λάγγεμα τοῦ
 πόδι μ'».
 λαγήνα ἢ, καί λαγήνι τό, στάμνα, στα-
 μνί (άπ' τό λάας).
 Λαζαρίνες, οί γύφτισες πού τραγουδοῦν
 καί χορεύουν τό Σάββατο τοῦ Λαζά-
 ρου.
 λαλαγκίτες οί, γλύκισμα μέ άλεύρι καί
 λάδι πού τό βουτοῦν στό μέλι ἢ στή
 ζάχαρι (λ. τουρκ.).
 Λάλος, όνομα άντρικό.

λαμνός ό, ἢ γαλάζια φλόγα σέ πυρα-
 κτωμένα κάρβουνα.
 Λάμπο, Λάμπος, κύρια όνόματα.
 λαμπογυάλ' τό, γυαλί τῆς λάμπας.
 λαμπύκος ό, άμβυξ.
 λανάρ' τό, ἢ ξύστρα τοῦ μαλλιοῦ.
 λάντρα ἢ, ό άντρακλας, ό μαγκλαράς:
 «Χωρίς άντρουπή, ένας κρεμαντα-
 λάς, μιá λάντρα ως ίκει άπάν'».
 Λασκαρίνα, όνομα γυναικειό.
 λατρεύω, ρ. καθαρίζω λάτρα ἢ, πάστρα.
 λαχάινω, ρ. τυχαίνω.
 λείζουρους ό, λαίμαργος, λιχούδης.
 λειτουργία ἢ, τό πρόσφορο τῆς έκκλη-
 σίας: «Οὐ παπάς γιόμουσι ένα σακκί
 λειτουργίες».
 Λεοντάρης, όνομα άντρικό.
 λεπετσίνα ἢ, άπαχη πέτσα, πλαδαρό
 δέρμα.
 λεφτόκαρα τά, φουντούκία.
 λεχώνα ἢ, λεχώ.
 Ληζικός, όνομα άντρικό.
 λιακατιά ἢ, ἢλακάτη.
 λιανούρ' τό, λιανό, φιλό πρᾶγμα. «Μᾶς
 φούσκουσι όλου τοῦ λιανούρ'».
 λιανώματα τά, ψιλά κέρματα.
 λιβακώνουμι, ρ. ιδρώνω από ζέστη (ἴ-
 σως από τῆ λ. λίβας: λιβακῶθ'κα,
 λιβακουμένους).
 Λίκογλης, όνομα άντρικό.
 λιμάζω, ρ. πεινῶ πολύ (λιμῶττω). «Ἄ,
 πού νά λιμάξ'».
 λιμπά τά, οί όρχεις (άπ' τό λατιν. libis).
 «βάρισι στά λιμπά τ'».
 λιόν, έπίρ. λιάν, πολύ: «Οὐ λιόν τρανός,
 οὐ λιόν ψηλός».
 λιούν' τό, ἢ φιλή λάσπη, ἢ ἰλύς.
 λιούφα ἢ, άστοχία, τζίφος, άφλογιστία.
 λιπαρίδες οί, μικρά νάρια λιμνίσια.
 λιφτόκαρα τά, φουντούκία.
 λιχούδ' τό, μωρό, βρέφος.
 λογαρίαση ἢ, ό λογαριασμός.
 λογγούρ'ς ό, μακρός, ψηλός (άπ' τό
 λατιν. longus).
 λογκουρλούκ' τό, ἢ τεμπελιά.
 λόπτισος ό, άδηφάγος, λαίμαργος.
 λουλαίνουμι καί λολαίνουμι, ρ. τρελαί-
 νομαι.

λουλός καί **λολός** ό, τρελός.
λουλούδου ή, παρδαλή.
λουλουκαντέρου ή, ελαφρόμυαλη.
λουλουπαντρέματα τά, ή πρόωρη παν-
 τρειά.
λουρόα ή, γαλίφισα, επιτήδεια, θωπευ-
 τική, περιποιητική.
λούτσα, έπίρ. μούσκεμα: «Γίν'κα λού-
 τσα στή βροχή».
λοχερός ό, τρυφερός.
λοχεύω, ρ. (αύτοπαθείς) αισθάνομαι σου-
 γλιές: «Μί λοχεβ' τό δόντι μ'».
λυκοφάγωμα τό, ή άσχημη γυναίκα, ή
 άλόγα.

M

μαγιπίον καί **μαγκιπέιον**, άρτοποιείο·
 μαγκίπας ό ψωμάς.
μάγκα ή, ό μάγκας.
μαγκουστάρ'ς ό, γύφτος (ϊσως άπό τό
 μαγουσαίος).
μαζώνω ή **μαζώνω**, ρ. μάζωνα, μαζώ-
 ζω, μάζωξα, μαζεύω.
μαθνήσκω, ρ. (μαθήνεσκα, τύπος θαμι-
 στικού) μαθαίνω.
μαϊμούν' τό, ή μαϊμού.
μακιδονήσ' τό, ό μαϊδανός.
μάκους ό, τό άφιόνι (δωρισμός άπό τό
 μήκων) «Μάκουν εφαιε κι δέν ξυ-
 πνά:».
Μαλάκις, όνομα άντρικό.
μαλαμόρδα ή, τό έμπόρευμα περασμέ-
 νης έποχής, έκτός μόδας, στόκ.
Μάλτζιος, όνομα άντρικό.
μαμάκη ή, μητερούλα. «Τήν έστειλα
 στή μαμάκη τς».
Μαμάρις, όνομα άντρικό.
Μανακοβίας, όνομα άντρικό.
μαντζάνα ή, μελιτζάνα.
μαμαλίγκα ή, χαλβάς μέ καλαμποκά-
 λευρο.
μαναστήρ' τό, μοναστήρι.
Μαργαρόνα, όνομα γυναικείο.
μασουρ' τό, καρούλι έργαλιού, σκαρ-
 μούτσο κερμάτων.

ματοτσίνουρο τό, ή βλεφαρίδα.
ματουφλαντίζω, ρ. (μέσον) γίνομαι βρα-
 δυκίνητος.
ματούφς ό, βραδικίνητος, βαρετός, βα-
 ρύς.
ματσαλώ, ρ. πιπιλίζω.
ματσιαρόκος ό, άρσενικός γάτος.
μαφίσια τά, τηγανίτες πού τις έφτιαχναν
 γιά τά γεννητούρια μέ άλεύρι καί
 λάδι σέ διάφορα σχήματα καί τις
 βουτούσαν στό σιρόπι ή στή ζάχαρι.
μάχνα ή, 1) γαστρικός πόνος καί της
 γέννας (άπό τό μάχη); 2) ή φόρα.
 «Πήρε τή μάχνα τ' = έφυγε».
μέλινους βαγέα = βαγένια γιά μέλι (δια-
 τύπωση στόν κώδικα της μητρόπο-
 λης Σερρών).
Μέξης, όνομα άντρικό.
Μέρκος, όνομα άντρικό.
μεσόκαιρος ό, μεσήλικας, μεσόκοπος.
μέσος στό, στή μέση.
μεταγνωμώ, ρ. αλλάζω γνώμη.
μεταλλίκ' τό, κέρμα των δέκα παράδων.
μέτωρος ό, χωρατατζής, άστειος.
μηλαδελφός ό, έτεροθαλής άδελφός.
Μητροφάνης, όνομα άντρικό.
Μιγδαλώ ή, όνομα γυναικείο.
μικρέω, ρ. μικραίνω.
μιλάν' τό, ή μελάνη.
μιντισιόλα ή, σόλα του παπουτσιού
 (άπό τό μιντί καί σόλα = μισή σόλα).
μισοκροντήρα ή, μέτρο κρασιού.
Μισός, όνομα άντρικό.
μισύρ' τό; καλαμπόκι.
μισύρκα ή, γαλοπούλα.
μνήσκω, ρ. μένω (τύπος θαμιστικός)
 έμνησκα, θά μνήσκω, έμεινα.
μοίρλα ή, μοιρολόι, φλυαρία.
μοιρλιάζω, ρ. μεμψιμοιρώ.
μολόχα ή, μολόχη.
Μομίνας, όνομα άντρικό.
Μόσχος, όνομα άντρικό.
μοφώνω, μέφομαι; συκοφαντώ.
μουλώχνω ή **μουλώνω**, ρ. σιωπώ (μού-
 λωνα, μουλώξω, μούλωξα).
μουλωχτός ό, σιγανός, σιωπηλός, ύπου-
 λος.
μουρτζοκλαίω, ρ. κλαίω ύποκριτικά.

μουσάντρα ή, μεγάλη έντοιχισμένη ντουλάπα στο ύπνοδωμάτιο.

μουσντραβίκα ή, σαρκώδης εκβλάστηση, μυρμηγκιά, άκροχορδόνα.

μουστόπιτα ή, μουσταλευριά.

μούτλα τά, ό άδειος χώρος τής στέγης άνάμεσα στο ταβάνι καί στά κεραμίδια.

μούτσκα ή, μύτη, μούρη, ρύγχος· «Παντού χών' τή μούτσκα τ'».

μουχάν' τό, φουσερό του σιδερουργού καί τό λαχάνιασμα: «Αναπνέει σά μουχάν'».

Μπαλάσω, όνομα γυναικείο.

μπαμπακώνω, ρ. καταβροχθίζω.

μπάμπαλο τό, χνουδάκι, κάρφος.

Μπαξιαβοῦ, όνομα γυναικάς.

μπαρμπαλεύω, ρ. πασπατεύω.

μπαρμπούλα ή, μαύρη μαντήλα, τό τσεμπέρι.

μπαρντάκιλα τά, μαῦρα ή κίτρινα μακρουλά δαμάσκηνα.

μπατανία ή, κουβέρτα, μάλλινο σκέπασμα.

Μπατζίκος, όνομα άντρικό.

μπάτζιος ό, έντελῶς άπαχο κεφαλοτύρι.

μπάφκα, **μπάφκες**, τό μεγάλο ψέμα, τό τερντολόγημα. «Κόβ' κάτ' μπάφκες!»

Μπεγίνα, όνομα γυναικάς.

μπέγκα ή, βούλα, κηλίδα.

μπενεβρέκ' τό, ή βράκα τῶν άντρῶν τής Μακεδονίας.

μποζάς ό, γλυκόξυνο θολό πιωτό, από ζύμωση κεχραλευριού.

μποζατζής ό, πωλητής του μποζά.

Μποζή, **Μποζίκης**, όνόματα γυναικείο καί άντρικό.

μπόμπες οί, βῶλοι τῶν παιδιῶν.

μπότσκα ή, τό άγκάθι.

μποτσκίδες οί, τά άγκάθια. «Γέμισαν τά ποδάρια μ' μποτσκίδες».

μποτσκώνουμι, ρ. παθητ. άγκυλώνομαι.

μποτσκώνω, ρ. ενεργ. άγκυλώνω.

μπούκα ή **μπουκουσιά** ή, ό βλωμός, ή μπουκιά (άπό τό λατιν. bucca = στόμα).

μπουκάνουμι, ρ. παθητ. πνίγομαι, καταπίνοντας (μπουκάνουμαν, θά μπουκωθῶ, μπουκωθ'κα).

μπούλα ή, γυναικα κακής διαγωγής.

μπουλαντίζω, ρ. παραχορταίνω.

μπουλίτσα ή, ξύλινο ράφι (άπό τό πελίκη);).

μπουλώνω, ρ. ενεργ. μπήγω, φουρκίζω.

μπουλωχτός ό, σφηνωμένος.

μπουμπούνα ή, μεγάλη φωτιά· μεταφ. ό ευέξαπτος.

μπουμπουνητό τό, άστραπόβροντο.

μπουμπουνίζω, άνάβω, άστράφτω.

μπούμπουρας ό, κάνθαρος.

μπουμπούσι τό, ό κλειστός, ό άκοινωνητος.

μπουντράκ' τό, ή κολλιτσιδα.

μπούρδα ή, 1) λινάτσα 2) φλυαρία, άνοησία, καυχσιολογία.

μπουρδόνια τά, σβερδούκλια, οί άσφόδελοι.

μπουρλιά ή, τσαμπέλα.

μπουρλιάζω, ρ. γεμίζω τσαμπέλες, σுவαρτώ φύλλα καπνού.

μπουρμπόρκος ό, γκρινιαρης.

μπουρό τό, ή σιφονιέρα.

μπούσδρα ή, τό πλαδαρό δέρμα.

μπούχαβου τό, μαλακό, πλαδαρό.

μπούχαβους ό, άδρανής, νωθρός, αδύναμος.

Μπουχαρί, όνομα γυναικείο.

μπουχτίζω, ρ. κορένομαι, χορταίνω, άηδιάζω.

μπουχτανία ή, γροθιά.

μπόχα ή, άποφορά, κακοσμία; δυσωσμία.

μπριάνα ή, είδος ψαριού ποταμίσιου (άπό τό μύραινα;).

μυαλός ό, τό μυαλό (μόνο για τά κῶκαλα του φαγητού).

μυγαράκι τό, ή μυγίτσα, τό μυγάκι.

μώρη, επίκληση σε γυναικα. «Μώρη Βασιλική».

μωροθάμαχος ό, αυτός που θαυμάζει τό τίποτα.

N

Νέστορις, ὄνομα ἀντρικό.
νίβομι, ρ. αὐτοπ. νίπτομαι, πλύνομαι (νίβουμαν, νιφτώ, νύφ'κα).
νικατεύομι, ρ. ἐνεργ. παίρνω μέρος.
νικατώνω, ρ. ἐνεργ. ἀνακατώνω.
νιρομπλιάκ' τό, νερόπλυμα, ἀραιά σούπα, φαγητό χωρίς λάδι.
νοματίζω, ρ. τραγουδῶ γιά κάτι, ξορκίζω, γοητεύω, καλῶ μέ τ' ὄνομα.
νουρλαίνουμι, ρ. παθητ. γίνομαι νερούλος, ἀδρανῶ.
νουρλός ὁ, νερούλος: «ἰκεῖνα τά νουρλά τά κιφάλια τ'ς σπάσιμο θέλουν».
νιτρίκα ἡ, πολυφαγία, λαιμαργία.
νιτρίκωνου, καταβροχθίζω.
ντουντουλάς, ὁ γύφτος πού σκεπασμένους μέ πράσινα φυλλώματα χόρευε καί δέονταν νά βρέξει, ἐνῶ τόν κατάβρεχε ὁ κόσμος.
νυφίτσα ἡ, 1) τό ζῶο ἰκτίς 2) τό ἐρεσίπελας.
νυφοπούλα ἡ, νυφούλα.
νώμος ὁ, ὄμος.

Ξ

ξαντερισμένος ὁ, μέ λυμένη τή ζώνη.
ξαπολνώ, ρ. ἐνεργ. ἐξαπολύω (ξαπολνούσα, θά ξαπολύκω, ξαπόλ'κα).
ξαραθυμιά ἡ, ἐπιθυμία γιά ἐπανάληψη μιᾶς ἀπόλαυσης.
ξαραθυμῶ, ρ. αὐτοπ. ξαναεπιθυμῶ.
ξεθληκόνουμι, ρ. παθητ. ξεκουμπώνομαι.
ξεκλώθουμι, ρ. παθητ. ξεκαρδίζομαι στά γέλια.
ξεκουβαλιούμι, ρ. παθητ. ξεσηκώνομαι καί ἔρχομαι ἀπό μακριά. «Τί μί ξεκουβαλήθ'κεις νουρίς-νουρίς».
ξεμπαρτζαλώνουμι, ρ. παθητ. ξεκουρελιάζομαι.
ξεμπαρτζάλωμα τό, ξεκουρέλιασμα.
ξενηστικόνουμι, ρ. παθητ. ξελιγώνομαι ἀπ' τήν πείνα.
ξενομῶ, ρ. ἐνεργ. διώχνω ἀπό τή φωλιά,

τό κοπάδι ἢ τή βοσκή (νομή), κυνηγῶ. «Μήν τά ξενομᾶς τά πουλιά θ' ἀγριέψουν».

ξεντύνουμι, ρ. αὐτοπ. γδύνομαι.
ξεπαρμέν' ἡ, ἄμυαλη.
ξερατή ἡ, ὁ ἐμετός. «Τόν ἔπιασε μιᾶ ξερατή!!».
ξεραχώνω, ρ. γδέρνω, πληγιαζώ.
ξεροφαγίζω, ρ. νηστεύω.
ξεσαλώνω, κάνω κάποιον σαχλό. «Μή του ξεσαλόν'ς του πιδί».
ξεσγκαρίζου, ρ. αὐτοπ. ξεφωνίζω, βγάζω τό λαρύγγι μου.
ξεσπιδίου, ρ. ἐνεργ. διώχνω, ἐξαφανίζω, στέλνω μακριά. «Τόν ξεσπιδίρ'σε». (Ἀπό τό γερμ. expedieren).
ξεστήνω, ρ. ἐνεργ. αὐγοκόβω τό φαγί. «Γρήγορα ξέστησε τή σούπα νά φάμι».
ξεφάντωμα τό, ἐκδρομή μέ γλέντι, διασκεδάση στήν ἐξοχή.
ξεφαντώνω, ρ. αὐτοπ. διασκεδάζω, ἀπολαμβάνω στό ὑπαίθρο.
ξιαπατήρια τά, ὁ ληνός.
ξιάζουμι, ρ. παθητ. τρομάζω, φοβοῦμαι.
ξίπασμα τό, ἔπαρση, κομπασμός.
ξίπασμένος ὁ, αὐτάρεσκος, κομπαστής.
ξιψυχρόνουμι, ρ. αὐτοπ. γίνομαι σιγά, σιγά ψυχρός.
ξορέξι τό, ἡ παραόρεξη. «Μί τά ξορέξια δέ θά χορτάσουμι».
ξουμίζω, ξαναπλέκω, συμπληρώνω μέρος πλεκτοῦ πού φθάρθηκε.
ξουρατίζου, ρ. ἐνεργ. ἐξαφανίζω, ἐξαποστέλω. «Εἶχι δέν εἶχι τόν σκύλο τόν ξουράτ'σε».
ξουράφ' τό, ξυράφι.
ξουραφίδια τά, οἱ σαπουνάδες τοῦ ξυρίσματος.
ξουραφίζουμι, ρ. παθ. ξυρίζομαι.
ξουρίζω, ρ. ἐξορίζω.
ξυνάδια τά, τουρσιά.

O

Ὄβριακή ἡ, ἐβραϊκή συνοικία, τά Ἐβραϊκά.

όλαστίζω, ρ. ενεργ. πειράζω.

όνειδ' τό, ντροπίασμα, γελειοποίηση.

«Έγινε όνειδι».

όνειδίζω, ρ. καταγελώ, ντροπιάζω.

όντας, επίρ. χρον. όταν.

όξου, επίρ. τοπ. έξω.

όρκους ό, τό πύον (άπό τό έλκος;).

όρνίθα ή, κότα πληθ. όρνίθες.

Ούβραιος ό, Έβραϊός.

Ούβραιούδα ή, Έβραιούλα.

Ούβρουδ' τό, Έβραιόπουλο.

οούκνεύω, ρ. αύτοπ. βαρυέμαι, τεμπελιάζω, άναβάλλω. (Ξενοφ. Κύρ. 'Ανάβ.: όκοίην άν εις τά πλοία έμβαίνειν...).

Οούκνίαρης ό, όκνηρός.

οϋρδα ή, είδος τυριού. ΈΗ τυρώδης μάζα μετά τό βράσιμο και διήθηση του όρρου.

Π

παιχνίδια τά, μουσικά όργανα.

παμπόρι τό, ό χαρταετός.

Παναγιωτού, Πάντος, όνόματα κύρια, γυναικειό και άντρικό.

παναγόμ' τό, παραπανίσιο, επί πλέον.
«Έρθις κι σύ παναγόμι».

παπαρώνουμαι, κρύβομαι τρομαγμένος, ζαρώνω.

Παργιάμις (ό επίκλην), όνομα άντρικό.

παριάζω (άπαρίασε), ρ. ξελασκάρω, χαλαρώνω τήν άλυσίδα, άφίνω.

παρλαντίζουμι, ρ. άντιλαμβάνομαι, κατάλαβαίνω.

παρμένους ό, τρελλός.

Παρούσης, όνομα άντρικό.

πάστρα ή, καθαριότητα, λάτρα.

παστρεύου, ρ. καθαρίζω (άπό τό ίταλ. spastare = καθαρίζω, πλύνω).

παστρικιά ή, καθαρή, αλλά και ή πρόστυχη.

παστρικός ό, καθαρός.

παταβώνω, ρ. κουκουλώνω όπως, όπως, ένεργώ πρόχειρα, και μετάφ. κατακώνω μέ τήν έννοια του ξεγελώ.

πατήτρις οί, τά ύποπόδια του άργαλειού.

πατλάκ' τό, ή φιάκα, παιδικό παιχνίδι μέ τρύπιο ξύλο κουφοξυλιάς και έμβολο.

πατούνα ή, πατούσα, φτέρνα και ή άκρια τής κάλτσας (άπό τό έλλην. πάτος).

περιαδράζω, ρ. ενεργ. άρπάζω δυνατά, άδράχνω άπ' όλα τά μέρη, μέ λαβή.

περιχῶ, ρ. ενεργ. (περιχᾶς, περιχᾶ) περιχύνω: «Νά περιχύνις μι σιρόπ' του κανταίφ' όταν είναι ζιστό».

περπατούρα ή, 1) ξύλινη συσκευή μέ τροχούς που βοηθει τό μικρό παιδί νά βαδίζει. 2) Πίτα μέ ζάχαρι που κάνουν όταν πρωτοβαδίζει τό παιδί.

πετρικ' τό, λαναρισμένο μαλλί, τούλος.
πήλιος ό, φίτσουλας (παιχνίδι μέ πέτρες).

πιατάντσα ή, πιατέλα.

πιδούκλωμα τό, ή πράξη και τό άποτέλεσμα του πεδικλώ.

πιδουκλώνουμι, ρ. βαδίζοντας σκονάφτω σε κάτι μέ τά πόδια, και πέφτω.

πιδουκλώνω, πεδικλώ, κάνω κάποιον νά πέση παρεμβάλλοντας κάτι άνάμεσα στα πόδια του.

πικμέζ' τό, πετιμέζι.

πίκος ό, παιχνίδι των παιδιών.

πικραλίδες οί, τά άγρια ραδίκια.

πιλατεύω, ρ. ενεργ. κυβερνώ, πιέζω, βασανίζω, τυραννώ.

πινακίδ' τό, χαρτόνι.

πινακώτα ή, πινακωτή ξύλινο σκεύος μέ χωρίσματα, που μπαίνουν τά ψωμιά πριν άπό τό φούρνισμα (κατάλοιπο δωρισμού).

πιρπιρής ου, κοκέτης, φιλόκαλος.

πισκιουρντίζω, ρ. ενεργ. καταβρέχω.

πισκιουρντίσμα τό, κατάβρεγμα.

πλακέτα ή, πλακούς.

πλαλώ, ρ. αύτοπ. τρέχω. «'Αλί στόν Άλή πόχασε τό γαιδούρι και πλαλεί».

πλαστό τό, καρβέλι, ψωμί (άπ' τό πλάθω). «Θέλ' ένα πλαστό στην καθισιά».

πλατάνα ή, είδος ψαριού, ή πλατίκα.

πλάτες οί, ραμαζανίσιες πίτες, λαζάνες, είδος ψωμιού στρογγυλού πλατιού ψωμιού μέ τρύπες.

πλέκω, ρ. αὐτοπ. πλέω, κολυμπῶ (ἐπλεκ-κα, πλέξω, ἐπλεξα).

πληθιάζω, ρ. αὐτοπ. πλήττω, στεναχωριέμαι. «Πᾶμε νά βγοῦμι ὄζου, πλήθιασι ψυχὴ μ'».

πλιθί τό, τοῦβλο, ἢ πλίνθος.

ποδόρτια τά, οἱ κάλτσες.

ποθέξ, ἐπίρ. τοπ. πουθενά.

ποζνάρα ἢ, ζώνη (ὕποζωνάρα).

πολίτσα καί μολίτσα, ζύλινο ράφι.

Πολύζω, ὄνομα γυναίκα.

πονίδια τά, οἱ διάφοροι μικροὶ πόνοι τοῦ σώματος κυρίως ἐξαιτίας τῶν γρηατιῶν.

Ποφύρα, **Πορφύρης**, κύρια ὀνόματα.

ποτούρια τά, βράκα μακεδονικὴ ἀπό τσόχα μαύρη μέ ποδονάρια κεντημένα μέ σειρίτια.

κουρλίδα ἢ, ἀχιβάδα.

πούφλιος ὁ, κλανιάρης, πορδαλάς.

πούφνα ἢ, ἀθόρυβη πορδή.

Πουχουρή, ὄνομα γυναίκειο.

πρασκανίζω, σκάζω μέ κρότο (γιά λάδι καί νερό πού καίγονται)· 2) ραντίζω· μεταφ. σκάζω (ψυχικά).

πρασκάνισμα, τό σκάσιμο μέ κρότο τῶν ὕγρων ὅταν καίγονται.

πριμούρα ἢ, ἀκατάσχετη ἐπιθυμία.

πριπόδια τά, οἱ κάλτσες (περιπόδια).

πρόροκας καί πρόλοκας ὁ, προάγγελος κακοῦ.

προσανίδια τά, προσανάματα.

προσηλῶνω, καρφῶνω, ἀναθέτω, ἀφιερῶνω.

προσηλώματα τά, ἀφιερῶματα.

προσῶπι τό, πετσέτα γιά τό σφογγισμα τοῦ προσώπου.

προσφῶλι τό, αὐτό πού βάζουν στή φωλιά τῆς κότας γιά νά γεννάει φῶλος. φωλίτης, ἀπότοκος.

πυρομάχος ὁ, σίδηρο ἢ πέτρα πού συγκρατεῖ τά ἀναμένα κάρβουνα.

P

ραγάνα ἢ, ἢ ἀσταμάτητη μουρούρα, γκρινία, σιγανό κλάψιμο.

ραγανίζω, ρ. ἐνεργ. γκρινιάζω μέ τρόπο πού προκαλεῖ ἐκνευρισμό.

ρακοχάρκωμα τό, καζάνι χάλκινο τοῦ ρακιοῦ, ρακοκάζανο.

ραφτούδα ἢ, ράφτρα.

ρέχα ἢ, τό φλέγμα, ἢ ροχάλα.

Ρίντσιω ἢ, ὄνομα γυναίκειο. (Αἰκατερίνη).

ροβιάρης ὁ, αὐτός πού δέν μπορεῖ νά προφέρει τό ρῶ.

ρογόζι τό, κυλινδρικό καρεκλόχορτο.

ρόκα ἢ, σβούρα.

ρουμνίδα ἢ, στενωπός, ἀδιέξοδο μέρος, τό τουρκ. τσικμά σοκάκ.

Ρούσσιнос, ὄνομα ἀντρικό.

ρύμη τοῦ νεροῦ, στενός δρόμος.

Σ

σαλαμούρα ἢ, ἄλμη (ἀπό τό λατιν. salimura = ἄλμη).

σαλιαγκός ὁ, τό σαλιγκάρι.

σαλός ὁ, σαχλός, ἀνόητος, παραχαϊδένος.

σαμολαδάς ὁ, πωλητής ἢ παραγωγός σουσαμόλαδο.

σαμόλαδο τό, σουσαμόλαδο, σησαμέλαιον.

σαμσάρ' τό, ἢ νυφίτσα.

σαρανταπόδαρος ὁ, ἢ σαρανταποδαρούσα.

Σαρατάς, ὄνομα ἀντρικό.

σαρκῶνω, ρ. δυναμώνω, τονώνω τίς σάρκες μου.

Σάσκος, ὄνομα ἀντρικό.

σαφατίγκας καί σιαπατίγκας ὁ, φαμαρῶνος, ὁ

σαψάλ'ς καί σαψαλίγκος ὁ, ἐλαφρόμυαλος, ἀνόητος.

σάψυχο τό, ἢ μαντζουράνα.

σβραχνάδα ή, βραχνάδα.
σβραχνιάζω, ρ. αὐτοπ. βραχνιάζω.
σβραχνός ό, βραχνιασμένος.
σβυστήρ τό, ή γομολάστιχα.
σγάρα ή και σγκάρα, ό λάρυγκας.
σγκάζω, ρ. ενεργ. ραγίζω, σκάζω, σπάζω ρίχνοντας κάτι πρός τά κάτω.
 «Τόν ἔσκαξι σάν καρπούζ' από καταγής».
σειβάζου, ρ. ενεργ. μπάζω (εισβάζω) σέβαζα, θά σεβάσω, σέβασα. «Δέ σέβασες τά πρόβατα στό μαντρί».
σειβαίνου, ρ. αὐτοπ. μπαινω, εισέρχομαι (ἀπό τό εισβαίνω).
σένκος ό, άκμαίος, ζωηρός.
Σέρρας τά, αί Σέρραι, οί Σέρρες.
Σίδερης, Σιδέρης, όνόματα άντρικά.
σιμπογιά ή, βιολέτα.
Σινάδης και Συνάδης, όνομα άντρικό.
σιόλ' τό, φλυτζάνι.
σιούρντος ό, έλαφρόμυαλος, επιπόλαιος.
Σιρριώτ'ς ό, Σερραίος, Σερριώτης.
σιρβιτσιάλ' τό, κλύσμα.
σιούμης οί, τά ξερά φύλλα του καλαμποκιού.
σκάκαλους και σκάρυαλους ό, ή άκρίδα.
σκαλώνου, ρ. ενεργ. ράβω σχισμένο ρούχο.
σκάμα τό, ό άφρός της σαπουνάδας (πληθ. σκαματιδία).
σκαμάγκ' τό, τολύπη καθαρού βαμβακιού για γνέσιμο.
σκανιάζου, ρ. αὐτοπ. στεναχωριέμαι.
σκαντιλίθρες και σκαντζιλίθρες οί, σπίθες.
σκατέλια τά, παιχνίδι τών παιδιών.
Σκατζής (τό επίκληιον), όνομα άντρικό.
σκιπάρ' τό, σκεπάρνι.
σκληβάκια τά, τό παιχνίδι: ή άμπάριζα.
σκληρίζουμι, ρ. παθητ. στεναχωριέμαι.
σκονταμένος, η, άμαρτωλός. 2) Αὐτός πού έχει παράνομο έρωτικό δεσμό.
σκοτίδα ή, τό σκοτάδι.
σκοτιδιάζ', ρ. άπρόσ. σκοτινιάζει.
σκουντούφλα ή, σκοτινιά, συνεφιά.
σκοροπίζου, ρ. ενεργ. σκοροπίζω.
σκοροῦμος ό, κάτι πού διαλύεται ὅπως ό

άμμος: «Ἐπισι καταγής του βάζου κι ἔγινι σκοροῦμος».
σκυλόβηχας ό, κοκκύτης.
σνύχ' τό, ό σβέρκος.
Σολίνος, όνομα άντρικό.
σουϊτιά ή, ιτιά.
σουλήνας ό, είδος όστρακόδερμου, πού τό μαγειρεύαν τίς άποκριές μέ ρύζι.
σουλνάρ' τό, ή βρύση.
σούρβα ή, ό καρπός της σουρβιάς (μουσμουλιάς). 2) Τό μακεδονικό ἔθιμο, την παραμονή Χριστουγέννων και Πρωτοχρονιάς στά παιδιά πού τραγουδοῦν τά κάλαντα στά σπίτια, νά δωρίζουν ξηρούς καρπούς και άρκοουδόμηγα (= σούρβα, από τό λατιν. sorbum).
σουρπετάδα ή, σβελτάδα, γρηγοράδα.
σούρπετος, η, ο, γρήγορος, σβέλτος.
Σουρτζής, Σουρτζούδης, όνόματα άντρικά.
σουφουρίζου, ρ. ενεργ. ψιθυρίζω.
σουφούρισμα τό, ψιθύρισμα, μουμούρισμα.
σπαρσί τό, κομάτι μάλλινου ύφασματος για τό σαπούνισμα του σώματος στό λουτρό (άπό παραφθορά του σπαρτσεύω προέκυψε τό παστρεύω).
σπόρια τά, ό πασατέμπος, ό ψημένος κολοκυθόσπορος.
σπουδάζω, φροντίζω, μελετώ.
σπούζα και σπούδα ή, σποδός.
στανιό τό, έπιμονή, βία.
στάρια τά, κόλλυβα.
Στάσιος και Στάσις (Ἄναστάσιος και Τάσις), όνόματα άντρικά.
σταφυλίτς ό, ή επιγλωττίδα, σταφυλή.
σταχτοπιπιλιά ή, σταχτομπούτα.
στιβάλια τά, μποτινία.
στοριστής ό, ζωγράφος.
στοιχίζω, συμφωνώ.
Στουμπάρης, όνομα άντρικό.
στουμπίζω, ρ. ενεργ. κοπανίζω, συνθλίβω, κυρίως μέ τό γουδόχερο.
στούμπισμα, ρ. τό κοπάνισμα.
στραπέτσι τό, πολύ ξυνό (άπό τό άστραπή).

στραποπελέκ' τό, ὁ κεραυνός, τό ἀστροπελέκι.

στράτα ἤ, ὁ δρόμος.

στρωσιδ' τό, χαλί, κίλιμι, διάδρομος.

συβάζω, ἀρραβωνιάζω (συνβάστηκαν = ἀρραβωνιάστηκαν). Συνιβάζομαι καί συνιβαστική ἢ ἀρραβωνιαστικά. Ἄπό τό συμβιβάζω πού εἶναι ταυτόσημο τοῦ ἰσιάζω.

συγκατεβάζω, ρ. ἐνεργ. ἐφευρίσκω, μηχανεύομαι.

σύλλος ὁ, τρελοῦτσικος.

συμολώνω, κοιμίζω.

συμπερίλογο τό, νοικοκυριό.

Συναόςης, Συνάγκος, Συνάικος (= Σινάκος) καί Συνάχος, ὀνόματα ἀντρικά. **συνεφόκαμα τό,** ἡ κουφόβραση.

σύχαρος ὁ, εὐχαρις, γελαστός.

σφαλιστά τά, κλειστά. «Μί σφαλιστά μάτι τοῦ βρίσκου».

σφαλιστός ὁ, κλειστός.

σφαλινοῦμι, ρ. παθ. κλείνομαι.

σφαλνώ, ρ. ἐνεργ. κλείνω.

σφιντιγκόνα ἤ, σφεντόνα.

σφουγγίζου, ρ. ἐνεργ. σκουπίζω μέ σφουγγάρι ἢ πανί ὑγρασία, σκόνη κ.λπ.

σφουγγίζομαι, ρ. παθ. σκουπίζομαι, σφουγγίζομαι.

σφραγιστερό τό, ἡ ξύλινη σφραγίδα γιά τό πρόσφορο.

σφύξα ἤ, πίεση, ἀπόλυτη ἀνάγκη, σφύξη (δωρισμός).

σφυρίγκλα ἤ, σφυρίχτρα.

σχαμάδ' τό, ὁ σχαμένος (ἀπό τό σύχαμα).

σωτηρεύομαι, ρ. κυβερνοῦμαι, ἀναλαμβάνω.

T

ταιριάζομαι, ρ. παθ. τακτοποιοῦμαι, συγυρίζομαι.

ταραχίζομαι, ρ. παθ. συγχίζομαι.

ταχιά, ἐπίρ. αὔριο.

ταχτανόκωλος ὁ, ἀκάθιστος, ἀεικίνητος.

τέτα ἤ, θεία, κάθε μεγάλης ἡλικίας γυναικα.

τζάγκαλος ὁ, πολύ ψηλός καί ἄχαρος, ὁ ψηλολέκεας.

τζαμαντάν' τό, (λ. τοῦρκ.) σαγιακένιο ροῦχο σέ σχῆμα βέστας πού φοριούνταν πάνω ἀπ' τό πουκάμισο, κούμπωνε στόν ὦμο καί στό πλάι καί εἶχε δύο μεγάλες τσέπες συνεχόμενες μπροστά.

τζιτζίγκα ἤ, κομάτι σπασμένου πιάτου πού τό χρησιμοποιοῦσαν γιά παιχνίδι τά παιδιά. 2) νόμισμα μεταλλικό.

τζίτζιρας ὁ, τζιτζικας.

τζιτζιρώνομι, ρ. παθητ. καίομαι, τιστριζομαι.

τζογκλιάνια τά, μεγάλα σκέλη. «Μάζιμι τά τζογκλιάνια σ'».

τζουγκράνα ἤ, διπλή χτένα (μέ ἀριά δόντια καί πυκνά) γιά χτένισμα τῶν μαλλιῶν καί γιά ξεψείρισμα.

Τζοῦρος, ὄνομα ἀντρικό.

τί, ἐπίρ. γιάτι. «Τί πήγεις καί στάθ' κίς ἰκεῖ σάν παλούκ'».

τικουρλίγκα ἤ, γκλίτσα.

τίποτα τό, περιουσία, κληρονομία.

Τιτράδη ἤ, Τετάρτη.

τιφτίκι τό, ἀνήμπορος, ἐξαντλημένος.

τοπικιάζω, ἐγκαθίσταμαι σ' ἕναν τόπο, ἐνδημῶ.

τορφαντό τό, προφαντό, φρέσκο, τραγανό, νέο.

τουκλί τό, ἀρνί ἑνός ἔτους.

τούμκα καί τσιούμκα ἤ, τό καρούμπαλο.

Τουρκέλια τά, Τουρκάκια.

τούρνα ἤ, ψάρι τῆς λίμνης, ὁ ὀξύρυγχος· μεταφ. ὁ βλάκας.

τουφάν' τό, ὁ τυφώνας, ἡ θύελλα.

Τουφέκις, ὄνομα ἀντρικό.

τρανεῦου, ρ. αὐτοπ. μεγαλώνω «Τράνιμι τοῦ γαῖδουρούδ' - κόντιμι τοῦ σαμαρούδ'».

τραντανιάζου, ρ. ἐνεργ. τραντάζω.

τραντάφυλλο τό, τριαντάφυλλο.

τραχηλιά ἤ, ποδιά.

τράχωμα τό, τά μετρητά πού δίνουν γιά προίκα.

τριδέρνου, ρ. αὐτοπ. βολοδέρνω.
τριξ'ζάλ' (ἔκφραση), φασαρία μεγάλη, σαματάς.
τριόδ' τό, ἡ ξεβγαλμένη γυναίκα, τῶν τριόδων. «Ἄς την αὐτήν, εἶνι ἕνα τριόδ'».
τρουφό τό, κούφιο, ζούφιο.
τρουχούλ' τό, τροχός, ρόδα (ἰταλ.).
τρώω, ρ. αὐτοπ. τρώω, γευματίζω.
τσαγγάλου ἡ, ψηλή καὶ ἄχαρη γυναίκα.
τσαερό τό, ἡ τσαγιέρα.
τσάζου, ρ. αὐτοπ. ἐπιθυμῶ πολύ (ἔτσαζα, τσάζω, ἔτσαζα).
τσάκνο τό, ψιλὸ ξυλαράκι.
τσακουστάρ' τό, κλουβί, ἡ φάκα.
τσάμπουρο τό, τσαμπί.
τσαρβουλὰς ὁ, αὐτός πού φοραεῖ τσαρούχια, μεταφ. ὁ χωριάτης.
τσαρβούλι τό, τσαρούχι.
τσαρτσούλια τά, τσιγαρίδια (ὑπολείματα χοιρινοῦ).
τσέφλιο τό, τσόφλι, φλούδα.
τσιαμίσ'κο τό, ἀτίθασο, ἄγριο. «Κλω-τσᾶ σάν τσιαμίσ'κο ἄλογο».
τσιαρλιακός ὁ, ἡ διάρροια. «Τόν πῆγι τσιαρλιακός».
Τσιαφούτ'ς ὁ, Ἑβραῖος.
τσιβδίζου, ρ. αὐτοπ. ψευδίζω.
τσιβδῶ ἡ, ψευδῆ.
τσιγγενές ὁ, γύφτος.
τσιγκίστρα ἡ, τσακίστρα, ἡ κουνιστή.
τσικρίκ' τό, μαγκάνι, ἀνέμη, τόννος, εἶδος διπλῆς ἡλακάτης.
τσιλέγκ' τό, χτένι μέ διαμάντια (ἡ ἀρχ. στρελλίς).
τσίλια τά, οἱ πέρδικες τοῦ κάμπου.
τσιλιμίγκας ὁ, λεπτοφυής, ἀδύνατος. «Εἶνι ἕνας τσιλιμίγκας, κρέας δέν ἔχ' ἀπάνου τ'».
τσιντζιφίλ' τό, (λ. τουρκ.) ἡ πιπερόριζα γιά τό σαλέπι μεταφ. τό μικρό παιδί.
τσιντσιόν' τό, σπουργίτι.
τσιούτσουρας ὁ, ἡ κάνουλα.
τσιτσέλι τό, πολὺ ἄλμυρό.
τσουλόχα ἡ, τσοῦλα, γυναίκα κατώτατης κοινωνικῆς τάξης, (ἀπό τῆ μεσαιων. λέξη Τσουλούκων;).

τσουλοχιά ἡ, πλεμπάγια, ἡ σάρα καὶ ἡ μάρια.
τσιρίγκλα ἡ, διαπεραστικό ξεφωνητό, τσίριγμα.
τσιφνα ἡ, ἀσθένεια τῶν ὀρνίθων, ἡ κόριζα. «Οἱ μισές ὀρνίθες τσίφνιασαν».
τσιφνάδ' τό, ὁ δύστροπος.
τσιφνιάζου, ρ. αὐτοπ. σκάζω ἀπό δίψα. 2) βγάζω τὴν κόριζα.
τσόκανος ὁ, τό ρόπαλο. (τσोकανῶ = χτυπῶ μέ ρόπαλο. Τσοκανιστήριον = σφαιριστήριο στή βυζαντ. ἐποχή).
τσουῖρος ὁ, δοθιήνας, καλόγερος.
τσουτσούλα ἡ, κουκούλα.
τσουτσουλιάνος ὁ, κατσουλιέρης, κορυδαλλός.
τυφάν' καὶ τουρφάν' τό, ὁ δυνατός ἄνεμος (ἀπό τό τύφω καὶ τυφώνας ἢ τό τουρκ. τουφάν;).

Φ

Φάκλω ἡ, **Φαλκόνις ὁ**, κύρια ὀνόματα.
φακρίζου καὶ φεγγρίζου, ρ. αὐτοπ. φεγγίζω.
φαρδουσύν' ἡ, ἄπλα, εὐρυχωρία.
φεγγούδα ἡ, φουφοῦ.
φευγία τά, καταφύγιο, τό μέρος πού καταφεύγει κάποιος γιά νά γλυτώσει ἀπό ἐπιδημία.
φιλεύω, ρ. ἐνεργ. φιλοξενῶ, τραπεζώνω.
φιλί τό, (φελί) κομάτι πορτοκαλιοῦ, πεπονιοῦ, πίτας.
φιλιά ἡ, φιλοξενία, τραπέζωμα.
Φιλιτσιάνα, ὄνομα γυναικεῖο.
φισφισές ὁ, ἰδιότροπος, σχολαστικός ἰδιαίτερα γύρω ἀπ' τὴν ὑγεία του.
φλαμούρ' τό, τίλιο.
φλιάκα καὶ φιάκα ἡ, παιδικὸ παιχνίδι μέ τρύπιο ξύλο κουφοξυλιάς καὶ ἔμβολο.
Φλούρω, ὄνομα γυναικεῖο.
φονικ' τό, ἡ γλώσσα, τό χαβιάρι.
φουλτακίδα ἡ, φυσαλίδα, φούσκα.
φουρκάλ' τό, καὶ **φουρκαλίτσα ἡ**, πηρούνη, δικράνη, ἡλακάτη, ρόκα.
φουρκαλίζου, ρ. ἐνεργ. σκουπίζω.

σουρκίζω, σουβλίζω, παλουκώνω, 2) ἐξοργίζω.

σουρλαντίζουμι, ρ. παθ. ἐξάπτομαι.

σουρφοῦρ' τό, ὁ χάρτινος μύλος τῶν παιδιῶν μεταφ. ὁ ἀσταθῆς αὐτός πού ἀλλάζει γνώμες.

οριξ' ἢ φρίκη, φόβος, τρομάρα, ταραχή: (βλαχ. μφρικουσάτ = τόπος φρίκης, ὁ Ἄδης).

ῶτι τό, αὐτί.

οτίσα ἢ μικρὴ διχάλα· πάνω της ἔδεναν τὰ παιδιά λάστιχα καὶ ἐκσφενδόνιζαν μικρὲς πέτρες.

οτῶ, ρ. ἐνεργ. φτύνω.

Φικλούδης, ὄνομα ἀντρικό.

φουράδα ἢ χαραμάδα.

φουσέρο τό, ἢ βεντάλια.

φισούρα ἢ, τό καλάμι πού φυσοῦν τὴ οωτιά.

φτύμα τό, πτύελο.

φώκιο τό, ἐρεσύπελας, ἀνεμοπύρωμα.

X

χαλεύω, ρ. ζητῶ, ψάχνω.

χαμηλός ὁ, χαμηλός.

χαμηλώνω, ρ. αὐτοπ. χαμηλώνω.

χαραῖ ἢ, χαραυγή, γλυκοχάραμα.

Χαρίτος, ὄνομα ἀντρικό.

χαρνταχούσ' καὶ χαρντακούσ' τό, κουρέλι. κατατρυπημένο.

χαρχάλ' τό, λειρί.

χάσκα καὶ χλάτσκα ἢ, ἀποκριατικό ἔθιμο σερραϊκό.

χαχαλέρας ὁ, χάχας, χαζός, γελοῖος.

χαψιά ἢ, μπουκιά.

χιλισκάρ' τό, λυθρίνι τῆς λίμνης.

χιλιδουνιές οἱ, φακίδες τοῦ προσώπου.

χλαπανίζου, ρ. αὐτοπ. καταβροχθίζω,

τρῶω μέ λαιμαργία.

χόβ' τό, ἢ φορά.

χουλιάρ' τό, κουτάλι.

χρεία ἢ, τό ἀποχωρητήριο: μεταφ. ὁ βωμολόχος. «Ἴκεινου τοῦ στόμα τ' χρεία».

Χριστοδουλούδης, Χριστούδης, ὀνόματα ἀντρικά.

Χρυσίνη, ὄνομα γυναικεῖο.

χρυσκάρ' τό, εἶδος ψαριοῦ.

χτικιάρ' ὁ, φθισικός.

χτικιό τό, φθίση, φυματίωση.

Ψ

Ψαλλίδα ἢ, χάρτινη σαίτα, εἶδος χαρταετοῦ.

ψαρόχοιρο τό, ψαρνέφρι τοῦ γουρουνοῦ.

ψές, ἐπίρ. χρον. χτές τό βράδι.

ψηφί τό, ὁ ἐξυπνος. «Ψηφί τοῦ διαβόλου εἶνι».

ψιλοὶ λόγοι (καὶ ψιλὰ σύμφωνα) ἢ συμφωνία, ὁ ἀρραβόνας.

ψυχού (μόνο στὴ γενική) τό ψυχοσάββατο.

ψυχρούδα ἢ, ψυχρίτσα.

ψυχρώνου, ρ. αὐτοπ. κρυώνω. «Ψύχρουνσι πάλι σήμερα».

B' ΔΑΡΝΑΚΟΧΩΡΙΤΩΝ

A

ἀβούλιαρη ἢ καλαμάγρια, φυτό ἀγρωστοειδές.

Ἄγκολιάτ' ὁ, Δεκέμβριος (ἀπὸ τό γκόλιος = γυμνός).

ἀγριά ἢ, περιπλοκάδα.

ἀκαλιασμένους ὁ, καλεσμένος.

ἀκαλνώ, προσκαλῶ.

ἀλμπά τά, ἀμελέτητα, οἱ ὄρχεις.

Ἄλωνστής ὁ, Ἰούλιος.

ἀντράλα ἢ, ζάλη.

άντρί τό, μικρό ξύλο μπροστά στό ζυγό πού στηρίζει τό ρυμό.
άποδέρω, γκρεμίζω, ρίχνω, άποβάλλω.
άραγούγια ή, τρύπα πού βγαίνει τό νερό άπ' τίς αυλές. «Πέρασι όπως σκύλους άπ' τήν άραγούγια».
άρή, προσφώνηση σέ γυναίκα, καλέ.
άρθούν' τό, ρουθούνι.
άρί τό, άραιό.
άρμός ό, ή κλειδώση, ή άρθρωση του σώματος.
άρους ό, ζυγός του βοϊδόκαρου.
άφκριούμι, άκούω, άφουγκράζομαι.
άχροφάς ό, γαλαξίας. «Άπ' του καλί-τάτα τ' άχυρο στη στρατούδα έπισι».

B

βαρεμένη ή, έγκυα (βαρέθηκε = γκα-στρώθηκε).
βλαστημίδ' τό, ή συνεχής βλαστήμια, τό βρισίδι.
βοτρίδ' τό, μικρό σταφύλι, τσαμπάκι.
βουζα ή, κοιλιά.
βουζιά ή, τό φυτό άκτη. Τους καρπούς της χρησιμοποιούσαν για να μαυρίζουν τό κρασί και να άπολυμαίνουν τά κοτέτσια.
βράνα ή, τό σανίδι πού σπάζει τό χώμα μετά τή σπορά και σκεπάζει τό σπόρο.
βρανίζω, χρησιμοποιώ τή βράνα στό χωράφι.
βρουχάνου, άρπάζω άπό τό λαϊμό (προστακτική: βρόχου τον).

Γ

γιάλα, τρέχα μπρός (άπό τό ίάλλω, επι-άλλω, πιαλάω).
γιάπα ή, ξύλινο έργαλειό σέ σχήμα πε-ρόνης με πέντε δόντια (με δυό = δι-κράνι).
γκαγκανούδια τά, δόντια πριονιού.
γκαρντίγκα ή, γκλίτσα.
γκλέφαρου τό, μέτωπο.

γκλίζερο τό, άλωνόπετρα, ό πέτρινος κύλινδρος του άλωνίσματος.
γκλιντερω, άλωνίζω.
γκόθκα, ρ. γ' πρόσ. πουόκωσα, πνίγη-κα τρώγοντας.
γκουντεου, ψάχνω;
γκουρβανίζου, γκρεμίζω (άόρ. γκουρ-βάνσα).
γκόχ' ή, κόχη (κόγχη), γωνιά.
γκρικλιάνους και γκρακλιάνους ό, τό μηλο του άδάμ.
γριντιά και άγριντιά ή, δοκός, μεσόδημ, (άπό τό άρχ. σλαβ. greda).
γυνί τό, ύνιον' ή τριγωνική σιδερένια άκρη του άρότρου πού σχίζει τή γή.

Δ

δάρι, τώρα.
δεσίδι τό, δεσμός, δέσιμο με σπάγγο.
Δημητριάτ' ό, Όκτώβριος (άπό τή γιορτή του Άγ. Δημητρίου).
δίνου νίψιμου, χύνω νερό για να πλυθεί κάποιος.
διρμόν' τό, κόσκινο για καθάρισμα του σταριού.
διρμονίζου, κοσκινίζω.
δ' άάρ' τό, δεκάρι (νόμισμα).
δοκράν' τό, δικράνι, γεωργικό έργαλειό σέ σχήμα περόνης με δυό δόντια.
δός και ντός, ρ. προστακτ. χτύπα. «Δός μιά μί τ' κασατούρα».
δουκάνα ή, άλωνιστική συσκευή άπό σανίδα με μηγμένους κάτω της πυριτόλιθους.
δουλάβ' και διλάβ' τό, ή τσιμπίδα, μα-σιά.
δωνάκα, έδω. «Φηυβγάτ' άπό δωνάκα ή θιβγάτ' άπό δονάκα».

E

έι και έ, προσφώνηση σέ άντρα.
έρχουμι, έρχομαι' έρδειν γ' πρόσ. πληθ. «Φαίντην πόρδειν = φαίνονταν πού έρχονταν».

Z

ζαβιτου τό, άπάνεμο.

ζακιάζω, τσακίζω.

ζάκισμα τό, τσάκισμα, τσαλάκωμα.

ζαμπούκος ό, ή κουφοξυλιά.

ζαχαράτα τά, στραγάλια ζαχαρόπηχτα.

ζέβλες οί, ζευγλες, τά ξύλα ή σίδερα πού κλείνουν τό λαιμό του βοδιού στό ζυγό.

ζιμάρ τό, κατσαβίδι, κοχλιοστρόφιο.

ζιουβγάρ τό, ζευγάρι ζώων. 2) όργωμα.

ζινάρ τό, ζουνάρι.

ζνίχ τό, ό σβέρκος.

ζντράβλιστους ό, μακρύ ξύλο (πού ζύνουν τό φοῦρνο).

ζουλάπ και **ζλάπ** τό, άγριο ζώο (γιατί λάπτει τό αίμα των ήμερων ζώων ή άπ' τό άραβ. ζινάπ' = σπαρακτικός).

ζυγόλουρο τό, λουρι πού δένει τό ζυγό μέ τό ρυμό, ό ζυγόδεσμος.

Θ

θεκου, ρ. φυτεύω.

θεριστής ό, Ιούνιος.

θ' κέλ τό, δικέλι.

θράκα ή, θρακιά.

θυμα τό, πρήξιμο (ϊσως άπ' τό ξεθυμαίνω).

I

ιλγκας ό, φίδι.

ιμτσι και **μιτσι** τό, τυρί.

ιντερούδα ή, μικρή λάμπα (άπό τό τουρκ. ιντερέ = οίκονομικός).

K

καβραμάς ό, σημάδι άρραβώνα· στολίδια μέ χάντρες ή κεντήματα.

καλήμερου τό, ή καλή μέρα, γιορτή.

καλιτάτας ό, κουμπάρος.

καλίτσα ή, δίστομο δοχείο νερού ή κρασιού.

καμάρ τό, γάζα (τούλι) κόκκινη μέ πούλιες· νυφικό πέπλο.

καμαρώνω, ύποκλίνομαι στολισμένη (ή νύφη).

καμύτσα ή, κάμυσις, κατάμυσις = τό κλείσιμο του ματιού, τό νεύμα.

καντίζω, ύποχωρώ, συναινῶ.

κατάψυχο

κατσάγου και **κατσαγούν** τό, ή σιαγόνα.

κατσιακς ό, κλέφτης, λαθρέμπορος.

κατσιατκα, (λ. τουρκ.) λαθραία, κλέφτικα.

κάτσιανους και **γκάτσιανους** ό, ή βουκέντρα.

κατσιανουσίδρο τό, ή μύτη της βουκέντρας.

κατσιρντῶ, ξεφεύγω, εξαφανίζομαι.

κιουστέκι και **κιστέκι** τό, (λ. τουρκ.) πέδη, άλυσίδα· στόλισμα του κεφαλιού χρυσό ή άσημένιο.

κλά τά, πόδια (πρβλ. κλάπες = τσόκαρα).

κλιφτόντας, μέ κλεψιά.

κλουσαριά ή, κλώσα και ή πούλια.

κλούτσα ή, διχάλα.

κόλια και **άκόλια** τά, ό ζυγός του άλογοκαρου.

κολόβι τό, ύδρόβιο πτηνό (φαλαρίς;).

κονακίτσι τό, φλύκταινα του κερατοειδοϋς.

κορδοκλῶ και **κουρδοκλῶ**, κυλιούμαι.

κουϊ τό, κατώι, μουντρούμι.

κουκθούδα ή, κορυφή του κεφαλιού.

κουλίκια τά, κυκλικά δέρματα στον τράχηλο των άλόγων.

κουλουδέματα και **σταυροδέματα** τά, δεμάτια άπό στάχια.

κούτκας, ό αυχέννας.

κουτσακούδ τό, δικαιολογία, πρόφαση.

κούτσις οί, τά δυό ξύλινα ήμαξόνια της άλωνόπετρας (γκλιντερόκουτσα). 2)

Τά ξύλα πού κρεμοϋν τά σαντάλια του καπνού.

κριάκουρα, **κράκουρα** και **κράχουρα** τά, οί άκρώρειες ή τά άκρόχωρα, ψηλοί και έρημοι τόποι.

Λ

λαβράτος ό, τό σημάδι τῶν συνόρων
στά κτήματα.
λαγγόν' τό, τό μέρος τοῦ σώματος κάτω
ἀπ' τὰ πλευρά.
λαιμιστήρ' τό, σχοινί πού δένουν τό
λαιμό τῶν ζώων.
λάλης ό, (λ. βλάχ.) θεϊός.
λαξιμάρια τά, ὑφάσματα τσίτινα, μπα-
σμάδες.
λημονεύου, μνημονεύω.
λημούρ' τό, μνήμα, μνημούρι.
λιανίζου, κόβω κάτι σέ μικρά κομάτια.
λιιτζούδια τά, κουρέλια.
λιούτας ό, ἀνόητος.
λιχμιστήρ' τό, εἶδος πτύου μέ πέντε δόν-
τια πού λιχνίζεται τό στόμα.
λουλούδια τά, ἐξανθήματα.
λυγιά ή, ό λυκίσκος. «Τ' Ἀϊγιαννιοῦ
δένουν στό σταυρί κι στά χέρια λυ-
γιά κι στά κέρατα π' τά βόδια γιά
χόντρος».

Μ

μά καί μανή ή, μάνα (πρβλ. Μά, ἀρχαία
θρακική θεά τῆς γονιμότητας).
μαγάρα ή, ἔλκη, ἰδιαίτερα τοῦ στόματος.
μιλίζ ό, ὄνομα βοδιοῦ.
μίλινα (μιλίνα) ή, πίττα.
μούτλα τά, τό κενό ἀνάμεσα στήν ὀρο-
φή καί στά κεραμίδια.
μπλατνίκα ή (ἀντί πλατνίκα), μεγάλο
πέλημα ποδιοῦ.
μπουτσνάρ' τό, ή κάνουλα τῆς μπου-
κλας.
μπροστουμούν' τό, ή ποδιά.
μπροσνέλα ή, πρωτοπορία.

Ν

νάκα, ἐδῶ νάκα (δ'νάκα), ἐκεῖ νάκα.
(Πρβλ. τό βλαχ. διστακτ. μόριο νά-
κα = μήπως, ἀπό τό λατιν. ne qua =
μήπως).

νέκιου τό, πείσμα.
νήλιος ό, ἥλιος.
νήσκιος ό, ἴσκιος.
νιρλό τό, νερουλό, ἀραϊό.
ντορός ό, πατημασιά, ἰχνος θηράματος.
ντούμια καί ἀντούμια, δρασκελιές, με-
γάλα βήματα.
νυβιάστα ή, (λ. βλαχ. ἀπό τό νύφη) πα-
ράνυμφη.
νυφουστόλ' τό, σεντόνι στολισμένο μέ
τρεις ἀνθοδέσμες. 2) Τό μέρος μπρο-
στά στήν κρεμασμένη προίκα, ὅπου
οἱ νύφες μετά τή στέψη ὑποδέχονται
τούς καλεσμένους.

Ξ

ξιανάστρουφα, ἀνάποδα.
ξιανουχτώ, ἀνοσταίνω (ξιανουχτσι = ἔ-
χασε τή νοστιμιά).
ξιθληκόνου καί ξιφλικόνου, ξεκουμπώ-
νω (ξιφληκῶθ'κι = ἀνοιξαν τά κου-
μπιά τῆς).
ξιλακκίζου, διώχνω τίς ὄρνιθες ἀπ' τόν
ὄρνιθώνα. τρομάζω τά ζωντανά.
ξιπουζώσταρους ό, ἄζωστος, ἀτημέλη-
τος.
ξισκούρ' τό, ρίγος.
ξυλακίζου, δέρνω.

Ο

οῦ Μά καί Μάης ό, Μάιος.
ὄραδίζου (ὄράτσι), κακιὰ ὥρα.
ὄραμά τό, πάθημα κακιᾶς ὥρας.
οῦικος ό, θεϊός.
ὄχταμηρίτικα τά, δῶρα πού στέλνουν
στίς ὄχτώ μέρες μετά τήν ἀρραβώνα.

Π

πασπατεύου, ψηλαφῶ, χαϊδεύω.
πατούνα ή, τό πέλημα, ή φτέρνα.
πάφλο τό, μικρό δοχείο ὀρειχάλκιο
(ἀπό τό πάφιλας = ὀρειχάλκος).

πέργυρος ό, περίβολος.
πικμίζω, κοιμίζω.
πινακωτή ή, θήκη σανιδένια μέ ζω-
ρίσματα για τά άψητα ψωμιά.
πιστιά τά, λουριά δεμένα στό πίσω μέ-
ρος του άλόγου για τήν έλξη του
κάρου.
πλακέτα ή, γλύκισμα, πλακούς.
πλάλω, τρέχω.
πλάσι τό, ή πλάση, ό κόσμος.
πλατάνα ή, είδος ψαριού (πλατύκα).
πλατύποδα ή, τό πέλμα κάτω από τή
οτέρνα.
πλογυρίσματα τά, αντίδωρα (άπ' τό πά-
λι και γυρίζω).
πλοκός ό, φράχτης.
ποιΐατα ή, τό ύπόστεγο.
πουλιάνια ή, κάμπος (λατιν.).
πρωτοστέφανος ό, πρωτόγαμος· εϋχή:
«Νά ζεΐστε πρωτοστέφανοι».

Ρ

ραχοδέση ή, προΐκα, ρουχισμός, φορέ-
ματα.
ραιτιούδα ή, μαντήλι χοροϋ, σάρπα.
ρασκουντούς τό, ανακάτωμα πολλών
άνόμοιων άντικειμένων.

Σ

σαβάρ τό, άλετροπόδι, τό ξύλο του ά-
ρότρου.
σαπάνια ή, σφενδόνα.
σαρκώνω, δυναμώνω, τονώνω τίς σάρ-
κες μου· (σαρκώθ'κα = χόρτασα).
σαώγια τά, μαϋροι, πυκνοί βότρυες.
σζια τά, σημάδια γάμου, δώρα, φλωριά,
πράγματα.
σιακάτ = πρός τά κάτω, χαμηλά. «Σνα-
κάτ' θύρα πάν».
σιαλί τό, σιάλι.
σιαμί τό, μαντήλι για τό κεφάλι καθη-
μερινής χρήσης.
σιαχτώ, θαυμάζω (σιάχτσα = θάμαζα).
σινλατώ, συνέρχομαι.

σιόλι τό, (λ. σλαβ.) φλιτζάνι (τουρκ.).
σιορβέτα και σερβέτα ή, μαντήλι.
σκαφίδ τό, μικρή σκάφη.
σκέφαλο τό, προσκέφαλο.
σκουντουρικά ή, μικρή σταχτιά σαύρα.
σ`νί (άντι σινί, λ. τουρκ.), μεγάλο και
ρηχό ταπί.
σουγλί τό, μυτερό έργαλειο για ν' άνοι-
γει τρύπες.
σπαλέτο τό, μαντήλι μαϋρο, κεντημένο
για τό κεφάλι γιορτερό. (ΐσως άπό
τό βυζαντ. σπαλιών = σκεπή, στέγη
και κάλυμα πολιορκητικής μηχανής
Πρβλ. σπαλέτα = έπωμίδα).
σπούδα και σπούζα ή, σποδός.
σπιριάγκα ή, τό τόξο.
στάβα ή, θυμονιά (άπό τό στοιβάζω,
στοιβάδα).
σταλαχίδα ή, στεναχώρια.
σταλαχιζουμι, στεναχωριούμαι (σταλα-
χίσκα = στεναχωρήθηκα).
σταυρί τό, μέση, κέντρο, ιδιαίτερα τό
μέρος ανάμεσα στά φρύδια.
Σταυρώς ό, Σεπτέμβριος (άπό τήν ύψω-
ση του Τιμιου Σταυρου που γιορτά-
ζεται στις 14 Σεπτεμβρίου).
στόφα ή, ύφασμα εκλεκτό μέ προεξε-
χοντα ύφασμένα χρυσά ή άσημένια
σχέδια. 2) Μεταξωτό ζουνάρι.
συνιργιό τό, ό πυρετός. 2) έντομο (βόμ-
βυλος), που τώδιωχαν άπό τό σπιτι
για νά μήν τούς πιάσει συνεργιό (πυ-
ρετός).

σφιντήλα ή, σβούρα.
σφούγκια ή, σφουγκιστήρα του φούρνου.
σφουγκστήρ τό, προσόπι.
σφούνια τά, οί κάλτσες (πιθανόν άπό
τό σίφων = σωλήνας, αϋλός, καλάμι).
σωτηρεύουμι, κυβερνιούμαι, αναλαμβά-
νω (= δυναμώνω) συνέρχομαι.

Τ

ταβλουδα ή, στρογγυλή πετσέτα που
στρώνουν στό σοφρά.
τάιστρο τό, ό σάκκος που δίνουν τροφή
στά ζώα.

τανίζου, τεντώνω.

τάτας ό, πατέρας.

ταχιά καί ταχύ, πρωί.

τέλια τά, (λ. τουρκ.) μεταλλικά χρυσό-
χρωμα νημάτια, πού φοροῦσαν πυ-
κνά οί νύφες ἀπ' τό κεφάλι ως τά
πόδια τους.

τελιάζω, ἐκτελῶ, κάμνω.

τελιάστρις οί, παραδουλεύτρες, βοηθοί,
τελέστριες.

τιμαρεῦου, συγυρίζω, τακτοποιῶ, περι-
ποιοῦμαι.

τιφήρα ή, ό φυτευτήρας, τό μπασκί.

τρακαζούδ' τό, μικρός ἐσωτερικός σύρ-
της στή θύρα τοῦ σπιτιοῦ.

τριά, ἀριθμ. τρία.

τριάφους ό, τάφρος, χαντάκι (τουρκ.).

τριβουλιά ή, ἀγκαθιά. 2) τσουκνίδα.

«Όταν τοῦ θιρμαίν' ἕνα πιδί νά πά-
ει στήν τριβουλιά νά κατουρήσ' γιά
μιᾶς τούν πιρνάει».

τρούμπα ή, τουλούπα, τολύπη.

τσατσίνα ή, νέα στήν ήλικία θεία.

τσικμές ό, (λ. τουρκ.) κλαδοκόπος.

τσικνιάρης ό, καχεκτικός, κοντός.

τσικνιάρικα τά, παιδιά.

τσιμίνι τό καί τσιμινίκος ό, μικροσκο-
πικός.

τσιουβρές ό, (λ. τουρκ.) πουκάμισο κεν-
τημένο.

τσιουρέκα ή, (λ. τουρκ.) τό τσιουρέκι,
ψωμί ψημένο σέ ταψί, συνήθως γλυ-
κό καί ἐφτάζυμο.

τσουκαλάκια τά, μικρά πήλινα ἀγγεία.
2) Μικρά παιδιά.

τσουκανούδ' τό, μικρό σφυρί.

Τυρνή ή, Τυρινή. «Τήν Τυρνή ἀνάβουν
φουτιές κ' εἶνι γιά τ'ς ψύλ', τά κου-
ρίτσια καὶν τά φουρκάλια κι λιέν:

πουλλλά φουστάνια, πουλλά προι-
κιά».

Φ

φακίστρα ή, χωράφι μέ φακή.

φαντακούδα ή, μικρή ἀνθοδέσμη (ἴσως
ἀπό τό φανότης = λαμπρότητα: «ἄν-
θη οἷς ἐλάμπει φανότης λευκότητος»
ἢ ἀπό τό φίτυ = κλαδί, βλαστάρι ἢ
ἀπό τή φούντα = θύσανος, ό ἀνθοφό-
ρος θύρσος φυτῶν, ἀνθήλη).

φαρμάκα ή, μεγάλη πράσινη σαύρα.

φουντούδα ή, σκούπα.

φουρκάλι τό, σκούπα.

φουτζί τό, βαρέλι.

φουτσιτζής ό, βαρελοποιός, βαρελάς.

φυτιά ή, ό χασλαμάς (τουρκ.).

Χ

χάλκωμα τό, καζάνι.

χαρά ή, ό γάμος. «Δέ γίνινταν χαρά».

χουχλαϊζου, χτυπῶ (προστ. χουχλάικ-
στουν = χτύπα τον).

χρεια ή, τό ἀποχωρητήριο, ό ἀναγκαῖος.

χρυσκάρι τό, εἶδος ψαριοῦ.

χτενί

χύση ή, διάρροια.

Ψ

ψαρόχοιρο τό, ψαρονέφρι τοῦ γουρου-
νιοῦ.

ψίκι τό, νυφική πομπή, συνοδεία πο-
μπική.

Γ' ΠΑΓΓΑΙΟΧΩΡΙΤΩΝ

Α

ἀγνάδια καί ἀγναδιαστά (ἀπ' τό ἐνάν-
τια), ἀπέναντι, ἀντίκρυ. «Τά σπίτια
ἐνι ἀγναδιαστά».

Ἄγοραστή καί Ἄγοραστός, ὀνόματα
κύρια γυναικεῖο καί ἀντρικό.

Ἄγόρου, ὄνομα κύριο γυναικεῖο.

ἀγούμαστος (ἀπό τό αἶξ καί μαστός)
εἶδος σταφυλιοῦ πού οἱ ρόγες του

μοιάζουν μέ μαστό κατσίκας.
ἀγραμάδα, (ἀπ' τὸ ἀγρός) ὁ περίβολος ἀγροῦ, κήπου, σπιτιοῦ. «Ἐπесе ἡ ἀγραμάδα ἀπ' τὸ χωράφι μας».
ἀδράχτι τό, ἡ ἄτρακτος, ἐργαλεῖο μέ τό ὅποιο κλώθουν. «Ἡ μοίρα πού σέ μοίρανε ἀδράχτ' εἶχ' ἀσημένιο».
ἀθάλη ἢ, αἰθάλη λέγεται καί ἀζάλη, μικρά κομάτια ἀπό ἀναμένα κάρβουνα. «Μέ μιά ἀθάλη κήκε τό σπῆτι μας».
ἀληκάτη ἢ, ἡλακάτη, ἐργαλεῖο πού τυλίγουν τό μαλί γιά κλώσιμο.
Ἄνατολή, ὄνομα γυναίκας.
ἀνεμοσπλάδα, στριφογύρισμα ἀνέμου, καταιγίδα, θύελα· ὅταν γίνονταν αὐτή, πολλοί συνήθιζαν νά λέν: «ζεῖ, ζεῖ καί βασιλεύει ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος».
ἀπαινώ, ἀφίνω, δίνω ἐντολή πρὶν ἀπό ταξίδι ἢ θάνατο. «Ἐτσι μ' ἀπαφῆκε ἐγὼ νά τόν κάμω τά ὑστερνά τ'».
ἀπεθατο, τό ἀθάνατο, κάθε τί πού δέν πεθαίνει.
ἀραθυμῶ, ἐπιθυμῶ. «Ἄραθύμσα τή μάνα μ'...», ἀπό δῶ καί ἀραθυμία.
ἀρμηγᾶς (ἀπό τό ἀρμέγω), ἀγγεῖο πῆλινο πού ἔχει τή λαβή ἀπάνω καί τό χρησιμοποιοῦν συνηθέστερα γιά ἀρμεγμα.
Ἄρετή, ὄνομα γυναικεῖο.
Ἄστρινου, ὄνομα γυναικεῖο.
ἀτιχτο τό, ἄθικτο, καθαρό, καινούριο. «Φορεσε ὄλο ἄτιχτα φορέματα».
Ἄτλάζου, ὄνομα γυναικεῖο.
αὐγατίσω (ἀπ' τὸ λατιν. augere) περισσεύω, ἐπαυξάνω. «φέτος θ' αὐγατίσω τὴ δουλειά μ'».
Αὐγενῆ καί Αὐγενρός, ὀνόματα κύρια.
Ἄσεντρια καί Ἄφέντου, ὀνόματα γυναικῶν σπάνια.
ἄσχιουμι, ἀφηγοῦμαι. «Δέ μᾶς ἀφχιέσι πῶς πέρασεσ στά νιάτα σ'».

B

βαβα ἢ, μαμή. Βάβα καί βάγια ἔλεγαν

οἱ Ρωμαῖοι τήν τροφὴν (:Στράβωνας).
βαργιοθάνατος, ὁ ἄρρωστος βαριά, ὁ ἐτοιμοθάνατος.
Βαρσάμου (ἀπό τό βάλαμο), ὄνομα γυναικας.
Βενετιά, ὄνομα γυναικας.
βιό (ἀπό τό βίος), περιουσία, κτήματα, πλοῦτη, ἕθασαυρός. «Ἐφαγε ὄλο τό βιό του»· ὅμοια φρ. στό Εὐαγγέλιο, παραβ. Ἄσώτου: «καί κατηνάλωσε πάντα τόν βιον». Τῆ λ. μεταχειρίζεται ἐπίσης συχνά ὁ Ὅμηρος: «ἀλλότριον βίον κατέδουσιν...» καί Ἡσίοδος: «μηδ' ἐνὶ νηυσὶν ἅπαντα βιον κοίλησι τίθεσθαι».
Βιργίνα, ὄνομα γυναικας.
βινιά ἢ, βουνιά, κοπριά τῶν ζῶων καί κυρίως τοῦ βοδιοῦ: μεταφορικά ἐπιθετο τῶν ὀκνηρῶν ἀνθρώπων: «κάθητι σάν τῆ βινιά».

Γ

Γαληνή, ὄνομα γυναικεῖο σπάνιο.
γανεχτῶ, ἀγαναχτῶ, ἀποκάμνω, κουράζομαι. «Ἄρχουμαν πεζός καί γανέχτησα».
γιαγόρα, πολύ γρήγορα. «Ἦρτε γιαγόρα».
«γιακ' - δάρι - καμός», φρ. πού λέγεται συνηθέστερα γιά νά ἐκφράσουμε θαυμασμό (ἀπό τό ἄκουε δάρι καυμός)· ὅμοια εἶναι: «γι'ακ' δάρι καταντιά».
γκιβεντῶ, διακηρύττω, διαλαλῶ. (βλπ. πρωτόγερος).
γοργοπαντρευμένη, ἡ νιόνυμφη. «Κάθηται μιά κακόχηρα μιά γοργοπαντρευμένη».
γουνόξυλο, τό ξύλο πού εἶναι γύρω ἀπ' τό τζάκι (γωνιά).
γούρνα, (ἀπό τό λατιν. uirna), μικρὴ δεξαμενὴ ἀπό ξύλο ἢ πέτρα.
Γραμμάτου, ὄνομα γυναικεῖο.
γριλογῶ, μαζεῦω ἀπ' τὸ χωράφι τήν ἀγριά ἢ καί κάθε χόρτο.

Δ

Δαμάσκος, ὄνομα ἀντρικό.

δάρι, (λέξη ἄγνωστης παραγωγῆς) σημαίνει τώρα. «δάρι δέν ἔρχονται», «δάρι λέμε νά φάμε».

Δάφνη, ὄνομα γυναικεῖο.

δεκανίκα καί δεκανίκι ραβδοῖ μεγάλο καί χοντρό· ἡ λ. διασώθηκε ἀπ' τό βυζαντινό: «δεκανίκιον ἢ δικανίκιον» πού ἦταν ραβδοῖ κυρίως τῶν κριτῶν καί δεκανῶν (δεσμοφυλάκων).

Διαλεχτή, ὄνομα γυναικείας.

διαρμίζω, τακτοποιῶ, ἀδειάζω καί σπάνια κρύβω.

διαφιτεύω, ὀφελούμαι. «δέν με διαφιτεύουν μόν αὐτά τά γρόσια», ἀντί διφεντεύω, πού ἐσημίαινε ἄλλοτε: ἀμύνω, ὑπερασπίζω.

δουνά, ἀντί τοῦ: ἐδῶ νά. «ὡς δάρι κάθονταν δουνά», «δάρι πέρασι πού δουνά».

Ε

Ἐλαιά, Ληά καί Λουδα, ὄνομα γυναικεῖο ἀπ' τό ὄμων. δέντρο.

ἐνι, ἀντί τοῦ εἶναι. «Τίς ἐνι στή πόρτα:» λείψανο τῆς ἀρχαίας «οὐκ ἐνι Ἰουδαίος οὐδ' Ἑλλήν, οὐκ ἐνι ἄρσεν καί θῆλυ».

Ζ

ζυγή, ζευγάρι. «Τόν ἐδωκα μιὰ ζυγή τσαρβούλια».

Ζγουράδης, ὄνομα ἀνδρ. σπάνιο.

Ζουόρου, ὄνομα γυναικεῖο.

ζουνάρι. Ἡ λ. ἔκτος ἀπό τῆ κύρια σημασία (ζώνη), σημαίνει καί ἡλικία, γενιά: «στό δικό μας τό ζουνάρ' ἄλιως ἦταν ὁ κόσμος», «αὐτός ἐνι ἀπ' ἄλλο ζουνάρ'».

Θ

Θαλάσσου, ὄνομα γυναικεῖο.

θρύβαλα, ἀντί τοῦ θρύματα, σπάζω κάτι σέ μικρά κομάτια, καταθραύω καί ρ. θρυβαλιάζω. «Ἔπενεν ἡ στάμανα κι ἐγινι θρύβαλα».

Ι

Ἰργίνα, ὄνομα γυναικεῖο (ἀπό τό Βεργινία).

ισάδι καί ισάδομα (ἀπό τό ἴσος) κάθε ἐπίπεδος καί ὁμαλός τόπος.

Κ

καθήστρια, τό μέρος πού κάθονται καί κοιμούνται συνήθως οἱ ὄρνιας.

καθόρι τό, ἡ ραгдаία βροχή.

Καλή, Καλλήνου καί Καλούδα, κύρια ὀνόματα γυναικῶν.

Καράνου, ὄνομα γυναικεῖο.

Καροφυλιά, Κασάνδρα, Κεράσου, Κεραστή, ὀνόματα γυναικῶν.

κλάκα ἢ, λευκή καλύπτρα πού βάζουν στό κεφάλι αὐτοῖ πού δουλεύουν στά χωράφια γιά νά φυλαχτοῦν ἀπό τόν ἥλιο.

κληντήρα ἢ, πῆλινο δοχεῖο γιά κρασί (πρόχους). Μ' αὐτό συνήθως προσκαλοῦν στούς γάμους γι' αὐτό πῆρε καί τό ὄνομα.

κλήρα ἢ, καταγωγή, γενιά. «Ποιός ἔξει ἀπό ποιά κλήρα αὐτός βαστά».

κλιβάνια, τό λεπτό ψωμί πού ψήνεται πρὶν' ἀπό τ' ἄλλα.

κριθαρίτσα ἢ, τό σπυρί στό βέφαρο, κριθαράκι (γιατί ἔχει σχῆμα κριθαριοῦ).

Κρουστάλλης καί Κρουστάλλου, κύρια ὀνόμ. ἀντρικό καί γυναικεῖο.

Λ

λαγκίτα καί λαλαγκίτα, γλύκισμα από άλεύρι καί λάδι, πού τό άλείφουν μέ μέλι καί τό προσφέρουν συνήθως στά γεννητούρια· τό λαλάγκιον τών άρχαίων (Σχόλ. Ἄριστοφ. Πλ. 138).

λατρεύω· ή λ. στήν περιοχή αὐτή ἔχει τή σημασία τοῦ τρέφω, σιτεύω. «Τ' άρνί μας ἔνι λατρεψίμι».

Λειβάδου, όνομα γυναίκας.

λιόπρος (άπό τό ήλιος καί πρός), τόπος προσήλιος.

λουθοκρούω (κρούω λίθον) σημαίνει περιφερόμαι άσκοπα ἐδῶ καί κει. «Πού λουθόκρουες ὡς τώρα;».

Μ

μανίζω (άπ' τό μήνις) όργίζομαι. «Γιατί μάνισες;», «ό θεός μου στέκει μανισμένος».

μάρτα, περιπλεγμένη άσπρη καί κόκκινη κλωστή, πού τη δένουν τό Μάρτη μήνα στόν καρπό τοῦ χεριοῦ τών παιδιῶν γιά νά γίνονται άσπροκόκκινα καί νά μή μαυρίζουν.

Μαυρομάτα, Μελάχρου, Μεταξιά καί Μηλιά, όνόματα γυναικῶν.

μιτάρια (άπ' τό μίτος)· έργαλειό ύφαντικής άπ' τό όποιο περνάει τό στημόνι.

Μουφηνός, Μόρφου, όνόμ. άντρικό καί γυναικείο.

μπαμπόγερος, γέρος μέ παλιόρουχα· πού τόν επικαλοῦνταν γιά φόβητρο· μεταφορ. ό έσχατόγερος: «φαίνεται σάν μπαμπόγερος».

Ν

νεοράγγια, τό άφραχτο κάτω άπό τή στέγη μέρος τοῦ σπιτιοῦ. «Στά νεοράγγια τοῦ σπιτιοῦ σας ἔχουν οί κουκουβάγιες φωλιά».

νιάμα, τό νιόργωτο χωράφι· τά νεάματα τών βυζαντ. (Λεξικόν Θεσαυρός Ἑρ. Στεφάνου: άπό δέ νεάματος μοίραν οὐκ ἔχει».

νυφοστόλι· ό στολισμένος μέ κεντημένο χαλί καί διάφορα λουλούδια τοίχος τοῦ δωματίου, πού μπροστά του στέκονται ό γαμπρός καί ή νύφη μετά τή στέψη καί τούς χαιρετοῦν οί καλεσμένοι. Παροιμία: «ἽΟτι πάρει ή νύφη στό νυφοστόλι».

Ξ

Ξαθή (άντί Ξανθή) όνομα γυναικείο.

ξεβοθρώνω, κυρίως καθαρίζω τό αὐλάκι τοῦ άλωνιοῦ.

ξεραθυμῶ, ἐκπληρώνω τήν ἐπιθυμία μου. «Μόν' τόν εἶδα τόν ξεραθύμσα».

ξόδι, προσφώνηση, ἐπίθετο παρθένου: «ἔλα δῶ σύ ξόδι». ἽΙσως ή σημασία νά διασώθηκε άπό τό ἐξόδιον = πένθος, μοιρολόι, (βλ. Παλ. Γραφή: Τό πρωί ἐξόδους καί τό ἐσπέρας τέρψεις...). ἽΕπειδή δέ τά ἐξόδια αὐτά ψάλλονταν άπό παρθένες, πήραν τό ἐπίθετο αὐτό.

Ο

όντας, άναγραμματισμός τοῦ ὄταν. «ἽΟντας θά δγιῶ τ' αὐτί μ'».

οὔρτώνω καί ὀρτώνω, διορθώνω. «Οὔρτουςις τό φαγί».

Π

Παγώνα καί Παγώνης, κύρια όνόματα. **παλαβγιάζω**, άρχίζω, ξαναρχίζω. «Χτές παλάβγιασάμι τό θέρος = θερισμό».

παράβατα, ἐπίρ. χρον. συχνά, πολλές φορές. «Παράβατα μās γειτονεύει».

παρακάμω, διασκεδάζω ή δουλεύω τή νύχτα μέ παρέα· παρακαμιό = νυχτέρι, έσπερίδα.

παραμάσχαλα, κάτω από τή μασχάλη. **παραστάτης** καί **παραστατό**, τό ξύλο δεξιά κι αριστερά τῆς θύρας.

παραντίδα (παρά οὖς), τό μέρος τοῦ κρανίου κοντά στ' αὐτιά. «Ἔφαγε μιά μί τοῦ ξύλου στήν παραντίδα».

παρλωνίτης (ἀπό τό παρά καί ἄλωνι), ὁ γύρος τοῦ ἄλωνιοῦ ἢ ἡ λιθόχτιστη ἄκρη τοῦ ἄλωνιοῦ. «πέδερεν ὁ παρλωνίτης».

πατήτρις οἱ (ἀπό τό πατῶ), τά δυό πλατιά ξύλα τοῦ ἀργαλειοῦ πού πατᾶ ἡ ὑφάντρα.

περιβολιό, ὁ πέτρινος τοῖχος γύρω ἀπό τό σπίτι, κῆπο, χωράφι.

περπατούρα, γλύκισμα μέ μέλι ἢ ζάχαρι πού κάνουν ὅταν πρωτοπερπατήσει ἡ στάθει τό βρέφος.

ποδάρκισμα, ποδαρικό καί ρῆμα ποδαρκιάζω, ἡ πρώτη ἐπίσκεψη τῆ δεύτερη μέρα τοῦ ἔτους.

Πουλίζου, ὄνομα γυναικας.

πούπλου (ἀπ' τό λατιν. porculus), λαός, ὄχλος, συνάθροιση.

πουριά, πόρος. «Τό χωράφι μ' ἔχει πολλές ποριές» σύνθ. παλιοπόρος.

πρωτόγερος, ὁ μισθωτός κήρυκας (ντελάλης) πού ἀνεβαίνει στό ψηλότερο μέρος τῆς κωμόπολης καί ἀναγγέλει ἀποφάσεις, εἰδήσεις κλπ. Λέγεται δέ ἔτσι γιατί ἴσως ἄλλοτε τό δικαίωμα αὐτό εἶχε ὁ πρῶτος, ὁ πιό ἄξιος τιμῆς γέρος τῆς κοινότητος, ὁ δημογέροντας.

πρωτόσυρτος, αὐτός πού σέρνει τό χορό. Δημ. τραγούδι: «Ἄκουστε σεις πρωτόσυρτοι καί σεις πρωτοπαλληκαρα, γιά ἴσια σῦρτε τό χορό...».

πυρμάχος (πῦρ-μάχομαι), τό πίσω μέρος τῆς ἐστίας (τζακιού). «Ἀφῆκε τή στάχτη στόν πυρμάχο».

P

ραδίζω, βαδίζω. «Αὐτός ξουλοκοπίσω ραδίζει».

Σ

σδαυλῶ καί σδαυλίζω (ἀπό τό σύν καί δαυλός), συνδαυλίζω, βάζω φωτιά ἢ ἀνακατώνω τῆ φωτιά ν' ἀνάψει.

σκαρφίζομαι, ἐπινοῶ, σχεδιάζω, κατεβάζω ἰδέα. «Πῶς τό σκαρφίστηκες».

Σμαράγδου, ὄνομα γυναικειο.

σμούχρια, ὁ χρόνος ἀνάμεσα στή μέρα καί τῆ νύχτα, σούρουπο, σύθαμπο. «Ἦρτε ἴσα μέ τά σμούχρια» καί ρ. σμουχριάζω.

σπούζα (ἀπ' τῆ λ. σποδός), τά ἀνακατωμένα μέ στάχτη λεπτά ἀναμένα καρβουνάκια. «Ἐμεινε μόνο σπούζα», «Αὐτή εἶναι κρυμμένη σπούζα».

σταλαχίζομαι, ἀνησυχῶ, στεναχωριῶμαι (σταλαχίδα).

Σταλαχτή, ὄνομα γυναικας.

στάμα-γτόμα, τό καταμεσήμερο. «Ἔφτασα στάμα-γτόμα».

Συλιβριά, ὄνομα γυναικειο.

συμπερίλογο, τά πράγματα τοῦ σπιτιοῦ καί ἡ οικογένεια. «Ἦρταν μ' ὄλο τό συμπερίλογο».

συνεργιό, ὁ πυρετός· καί ρ. τριτοπρόσωπο: συνεργᾶ ἢ συνεργάζει. «Χτές μέ συνερίγασε».

T

ταπιστήλη (ἀπό τό τά ἐπί στήλην), τιμωρία, δαρμός. «Τόν ἔκαμα ταπιστήλη». Ἡ φρ. διασώθηκε ἀπό τοῦς ἀρχαίους, πού συνήθιζαν νά δέρνουν μερικούς ἐνόχους δεμένους σέ μιά στήλη.

Ταρσιά καί Ταρσίνα, ὀνόματα γυναικῶν. **ταχυό καί ταχύνημα**, πρῶι, νωρίς. (Ἄπό τό ταχύ: Ξενοφ. Κύρ. Ἄν. βιβλ. Α', στ': Τάς δέ ὠτίδας ἄν τις ταχύ ἀντιστή...).

Τοπικιά, τό μέρος ὅπου κατοικεῖ κάποιος. Τραγούδι: «Κάτσε ξένε μ' νά φᾶς νά πιῆς νά πᾶς στήν τοπικιά σου». Καί ρ. τοπικιάζω.

τσατσού, τιμητική προσφώνηση μικρότερης σέ μεγαλύτερη αδερφή, αλλά και πρὸς ἄλλες μεγαλύτερες γυναῖκες.

Υ

ὑπουργα (ὑπό ἔργον), ἐργαλεῖα.

Φ

φαγοσπορίζει, ρ. τριτοπρόσωπο· λέγεται γιὰ χωράφια πού θέλουν περισσότερον ἀπ' τόν κανονικό σπόρο. «Τό δικό σου τό χωράφι φαγοσπορίζει».

φουβόλη ἤ, (φυγαλίζ) στάχτη πού καίει ἀκόμα ἀνακατεμένη μέ ἀναμένα ψιλά καρβουνάκια. «Τά κάστανα ψήνονται κάλλιο στή φουβόλη».

φούρκα, τό ξύλο ἰδιαίτερα πού στή μιά του ἄκρη τοποθετοῦν μιά τουλούπα μαλλιού καί οἱ γυναῖκες τό δένουν στή μέση τους ὅταν κλώθουν· συνεκδοχικά κόμπος, ἀλαζονεία, θυμός. «Ἐγινε αὐτός φούρκα».

Χ

χαβούνα (ἀπ' τό λατιν. *animum*), ἔρημο.

χωρίς ὑποστήριξη, λέγεται δέ μέ περιφρόνηση.

Χαδεφτή καί Χαδεφτός, ὀνόματα κύρια.

Χαριστή, Χαριστός, ὄνομα γυναικεῖο καί ἀντρικό.

Χαρτόνου, ὄνομα γυναίκα.

χιλιάδες καί χιλιάσει· τό ρ. λέγεται γιὰ ἀνθρώπους πού ἔχουν περιουσία χίλια ἄσπρα ἤ χίλια πρόβατα. Εὐχή: «Νά τά χιλιάσεις».

Χιονιά (ἀπό τό χιόνι) ὄνομα γυναίκα.

χλιαροκάλαθο, τό καλάθι πού ἔβαζαν τά χουλιάρια (= κουτάλια)· συνεκδοχικά δέ κάθε λογάς, φλύαρος ἀνθρωπος.

χρασκιάς ὄ, δυτικός ἄνεμος (ὁ θρασκίας τοῦ Ἀριστοτέλη).

Ψ

ψίκι, τό πλῆθος τῶν προσκαλεσμένων τοῦ γάμου.

Ω

ῶς, ἀντί τοῦ ἔως. Παροιμία: «ῶς νά φτάσ' ἀληθιανός, ἀλλί στόν γκρεμασμένον».

Μελέτες καί διάφορες λέξεις τῆς διαλέκτου Σερρῶν δημοσίευσαν οἱ ἐξῆς:

I Πινταζίδης, στό «ΦΙΛΙΣΤΟΡΑ», Ἀθῆναι 1862.

I Τσικόπουλος, «Περί λεξικοῦ τῆς καθ' ἡμᾶς δημῶδους», Ἀθῆναι 1892.

Ἰ. Σχοινᾶς, στό «Δελτίον Ἑλληνικῆς Λαογραφίας», τόμ. Γ', Ἀθῆναι 1911.

Άνθ. Παπαδόπουλος, «Γραμματική τῶν Βορείων ιδιωμάτων τῆς Νέας Ἑλληνικῆς Γλώσσης», Ἀθῆναι 1927.

Νατ. Πέτροβιτς, στά «Σερραϊκά Χρονικά», τόμ. Α΄, Ἀθῆναι 1953 καί τόμ. Β΄, Ἀθῆναι 1957.

Ν. Κοντοσόπουλος, Μακεδονικά Διαλεκτολογικά (Τό ἰδίωμα Δημητρισιῶν Σερρῶν) στά «Σερραϊκά Χρονικά», τόμ. Η΄, Ἀθῆναι 1979.

Λαϊκό κέντημα (Λαογραφικό Μουσείο Μονοκκλησιᾶς Σερρῶν).

ΤΟ ΔΙΜΗΝΟ ΠΟΥ ΠΕΡΑΣΕ

Η ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΘΕΑΤΡΟΥ

ΠΕΙΡΑΜΑΤΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ ΤΟΥ ΟΡΦΕΑ

ΤΖΩΝ ΜΙΑΙΝΓΚΤΟΝ ΣΥΝΓΚ: «Καβαλλάρηδες στη θάλασσα»

Οι «Καβαλλάρηδες στη θάλασσα» του Ίρλανδοῦ συγγραφέα Τζών Μιλινγκτον Σύνγκ, πού παρακολογήσαμε τό βράδυ τῆς Κυριακῆς, ἀπό τό Πειραματικό θέατρο τοῦ Ὀρφέα στήν αἴθουσά του, μᾶς ἔδωσε τήν εὐκαιρία — πέρα ἀπό τήν πνευματική γέυση — νά διαπιστώσουμε τίς δυνατότητες τοῦ Ὀρφέα καί σ' αὐτόν τόν τομέα τῆς τέχνης.

Ἡ πραγματική ἐπιτυχία βρίσκεται τό μέγεθός της ὅταν γνωρίσουμε λίγο περισσότερο τόν Ίρλανδό συγγραφέα στό παγκόσμιο θέατρο καί τή θέση πού κρατᾶει σέ ὅλα τά ρεπερτόρια τῶν μεγάλων θεάτρων.

Γιατί ὁ Τζών Σύνγκ θεωρεῖται ἀπό ὅλους δύσκολος δραματουργός, γιατί δέν ὀλοκληρώνει τό μῦθο, δημιουργώντας θεατρικά εὐρήματα μέ ψυχολογικές μάσκες ἡρώων πού κινοῦνται μέ κάποια σχετική ἐλευθερία ἢ καί αὐτοσχεδιάζοντας — προμελετημένα — ἐπεκτείνοντας τούς βασικούς ρόλους σύμφωνα μέ τούς κατά τόπους σκηνοθέτες. Αὐτή ἡ ἀνοχή ἄλλοτε εἶναι ὑπέρ τοῦ ἔργου καί ἄλλοτε ὄχι. Μέ Τζών Σύνγκ τέτοιες ἐλευθερίες δέν μποροῦν νά δοθοῦν ὄχι γιατί δέν τό ἐπιτρέπει ὁ ἴδιος ἀλλά τό ἔργο του. Εἶναι πρῖν ἀπό ὅλα ἕνας συναισθηματικός ἀρχιτέκτων πού γνωρίζει ἀπό τήν ἀρχή ὡς τό τέλος τό θεατρικό του οἰκοδόμημα. Σχεδιάζει καί χτίζει πειθαρχημένα — μαθηματικά θά ἔλεγα — τήν κάθε σκηνή τήν κάθε πράξη. Στό ἔργο τοῦ Τζών Σύνγκ δέν ὑπάρχουν πύργοι Βαβέλ. Οἱ ρόλοι εἶναι τόσο δεμένοι μεταξύ τους καί μέ τό περιβάλλον πού δέν ἐπιτρέπουν στόν ἠθοποιό — μεγάλο ἢ μικρό — οὔτε τήν μικρότερη μετατόπιση τοῦ χρόνου πολὺ δέ περισσότερο τήν μερική ψυχολογική ἀλλαγὴ αὐτῶν. Γιατί καί ἡ μικρότερη διαφοροποίηση θά γινόταν ἀντιληπτή καί ἀπό τόν τελευταῖο θεατή. Θά ἦταν σάν κάποιο βιολί νά συνέχιζε νά παίζει τήν στιγμή πού ἡ ἐνορχήστρωση εἶχε περάσει στά φλάουτα.

Ὁ Τζών Σύνγκ δέν χρησιμοποιεῖ ρετουσαρισμένους ἤρωες μέ στραπατσαρισμένα ἐνστικτα καί διεστραμένα γοῦστα. Τούς ἤρωές του δέν τούς διαλέγει ἀπό κείνα τά ἀνθρώπινα εἶδη, πού πολλοί δραματουργοί προσθέτοντας ἢ ἀφαιρώντας ιδιότητες, τούς δίνουν τά μέτρα πού χρειάζονται.

‘Ο Τζών Σύνγκ δέν ἀναζητάει οὔτε κατασκευάζει τούς ἥρωές του. Τούς παίρνει μέσα ἀπό τό ἀνώνυμο λαό μέ κοινή μοῖρα. Μέ ἔτοιμους θεατρικούς χαρακτήρες ἐπεξεργασμένους ἀπό τήν ἴδια σκληρή ζωή. Καί δῶ εἶναι ἡ δυσκολία τοῦ Τζών Σύνγκ. Φωτίζει πρόσωπα στή σκηνή πού βρίσκονται καί στήν πλατεῖα. Αὐτή λοιπόν ἡ ἀπλότητα χαρακτήρων εἶναι πού φοβίζει τούς ἀνθρώπους τοῦ θεάτρου.

Στούς «καβαλλάρηδες στή θάλασσα» ὁ Ἴρλανδός συγγραφέας δέν ξεσπᾶ σέ ὑπερβολικούς θρήνους καί ἀρχαῖα μοιρολόγια, γιατί ἔτσι ὁ Τζών Σύνγκ θᾶβγαζε τούς ἥρωές του ἀπό τό φυσικό τους περιβάλλον, τήν κοινή μοῖρα τῶν σκληροτράχηλων Ἴρλανδῶν θαλασσινῶν. ‘Ο θάνατος σ’ αὐτά τά μέρη εἶναι ταχτικός ἐπισκέπτης. Εἶναι ἔξω ἀπό κάθε πόρτα. ‘Ο κόσμος του περιμένει μέ γιλισμένα μάτια ἀπό τά δάκρυα. ‘Ο κόσμος ἀφουγκράζεται τό λυσομάνι τῆς θάλασσας καί ἀναρωτιέται τίνος εἶναι ἡ σειρά;

Ξεκίνησα γιά τήν παράσταση δέν τό κρύβω μέ φόβο καί πολλές ἀμφιβολίες.

Τό ἔργο ἀνέβαινε ἀπό τόν ἔμπειρο Γιώργο Καφταντζῆ ἀλλά τά παιδιά πού φορτώθηκαν τούς ρόλους πατοῦσαν πρώτη φορά τό παλκοσένικο.

Τί θά συνέβαινε; Γιατί γνώριζα πώς ἔργα σάν τούς «Καβαλλάρηδες στή θάλασσα» ἢ κάνουν ἐπιτυχία ἢ ὑφίστανται πανωλεθρία. Ἡ συγκίνηση καί δάκρυ ἢ ἀκράτητο γέλιο. Διαψεύστηκα. Καί ἦταν πολύ φυσικό. Ἡ παράσταση κερδήθηκε ἀπό τό πρῶτο λεπτό. ‘Ο Γιώργος Καφταντζῆς πού σκηνοθέτησε τό ἔργο — ἡ μετᾶφραση εἶναι τοῦ Μήτσιου Λυγίζου — πέτυχε νά διδάξει στά πρωτόβγαλτα παιδιά τήν ἄνεση τοῦ ἐπαγγελματία.

Γιά τόν πρόεδρο τοῦ ‘Ορφέως δέν θά γράψω τίποτα ἄλλο, εἶναι περιττό. Γνωρίζουν ὅλοι τό τεράστιο ἔργο του.

ΧΑΡΗΣ ΠΕΤΡΑΚΟΓΙΑΝΝΗΣ: Σχεδίασε τά σκηνικά καί τά κουστούμια. Κατάφερε νά δημιουργήσει στή σκηνή τό χωριάτικο Ἴρλανδέζικο χροακαμένο σπίτι.

Μιά ἀκόμα ἐπιτυχία στό ἐνεργητικό του. Εὖγε του.

Ἡ μουσική ἐπιμέλεια καί τά ἤχητικά ἐφέ ὀφείλονται στόν Διονύση Μποστάνη, πού μέ τά λίγα ἤλεκτρικά ἤχητικά μηχανήματα πού εἶχε στή διάθεσή του δημιούργησε τό κλίμα τῆς παράστασης.

ΗΘΟΠΟΙΟΙ: Μέ τούς ἐρασιτέχνες ἠθοποιούς, ἀν θέλεις νά εἶσαι καλός καί δίκαιος δέν πρέπει νά ψάχνεις τά λάθη τους καί τίς ἀτέλειές τους, ἀλλά νά ἀνακαλύπτεις καί νά ξεχωρίζεις τίς καλές καί πετυχημένες στιγμές.

Στούς «Καβαλλάρηδες στή θάλασσα» τά πρωτόβγαλτα παιδιά πλησιάσαν τούς ἐπαγγελματίες συναδέλφους τους. Εἶδαμε μία χροακαμένη μάνα νά ἐνσαρκώνεται ἀπό τήν ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ ΤΣΙΝΤΣΙΟΥ κατά συναρπαστικό καί συγκλονιστικό τρόπο.

Συγκρατημένη στίς ἐκδηλώσεις τοῦ πόνου, Μάνας πού ὁ θάνατος δέν

είναι άγνωστος στό σπιτικό της νά δέχεται καί τό χαμό τοῦ τελευταίου γιοῦ της μέ κάποια σαδιστική λύτρωση.

Τώρα ἡ θάλασσα δέν μπορεί νά τήν πάρει τίποτα.

Τίποτα πιά. Ἀκόμη τήν παρακολούθησαμε τήν ὥρα πού τό ἀλάνθαστο μητρικό ἔνστικτο τήν προειδοποιεῖ γιά τό χαμό, τήν τελευταία ἀπώλεια.

Ἡ Εὐαγγελία Τσίτσιου ἐρμηνεύοντας ἀπλά, ἀνθρώπινα, ὀδήγησε τούς θεατές ἔτσι ἀκριβῶς πού σκόπευε ὁ Τζών Σύνγκ.

ΚΑΘΡΙΝ: ΒΕΝΕΤΙΑ ΠΑΡΟΥΣΗ: Ἀποδίδοντας τό ρόλο τῆς πρώτης κόρης, δέν δυσκολεύτηκε νά ἐρμηνεύσει ἕνα ἀπό τά τρία βασικά πρόσωπα τοῦ ἔργου μέ πολλές ἀπαιτήσεις. Κινήθηκε ἄνετα, ποιητικά καί κάθε φορά πού ἡ κοντραλάτα φωνή της ἔφθανε στήν πλατεία ἄφηνε ρίγη συγκίνησης νά παρασύρουν τούς θεατές στό δικό της δρᾶμα.

ΝΟΡΑ: ΜΑΡΙΑ ΔΑΝΙΑ: Ἡ ἄλλη κόρη καί τό τρίτο βασικό πρόσωπο. Ἡ Μιχρία Δανιά στους Καβαλλάρηδες στή θάλασσα ἦταν ἡ ἐκπληξη τῆς παράστασης.

Ἀθόρυβη, ἀέρινη ποτισμένη ὡς τά τρίςβαθα τῆς ψυχῆς της ἀπό τά χτυπήματα τῆς οἰκογενειακῆς της μοίρας κινῆται σάν σκιά παρά σάν ἄνθρωπος.

Εἶναι τόσο διάχυτος ὁ πόνος καί ἡ ἐγκαρτέρηση τῆς ἀλήθειας, πού στιγμές, στιγμές τό πρόσωπό της γίνεται ἄυλο. Στή μορφή της τό βλέμμα σου συνεχίζεται ἀκόμα πιο πέρα ὡς τόν ἐνδόμυχο πόνο της καί εἶναι τόση ἡ διαφύλαξη πού παίρνει τό χλωμόφωτο πρόσωπό της ὥστε πιστεύεις ὅτι γυρίζει ἀπό κάποια κηδεῖα δικοῦ της, ἀγαπημένου προσώπου, γιά νά βρεθεῖ σέ μιᾶ κινούργια συμπεριφορά, σέ μιᾶ κινούργια κηδεῖα τοῦ τελευταίου καβαλλάρη τῆς θάλασσας τοῦ σπιτικοῦ της.

Ἡ συμβολή τῶν ἄλλων προσώπων συνετέλεσε γιά τήν ὀλοκλήρωση μιᾶς πρᾶγματικά ἄψογης παράστασης.

Μιά παράσταση πού πέρασε ἀψεγάδιαστη στό ἐνεργητικό τοῦ Ὁρφέα καί τούς ἀκούραστους ἐργάτες του.

ΖΑΧΑΡΙΑΣ ΚΑΡΤΑΛΙΔΗΣ

ΘΕΑΤΡΟ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

ΤΣΕΧΩΦ: Πρόταση σέ γάμο

ΜΟΛΙΕΡΟΥ: Γιατρός μέ τό στανιό

Πήγα μέ πολύ ένδιαφέρον στίς 7-2-1982 νά παρακολουθήσω στήν παλιά αίθουσα του «ΟΡΦΕΑ» τίς δυό κωμωδίες του Τσέχωφ καί Μολιέρου, πού άνέβαζε τό ΘΑΜ.

Γιατί έξόν από τό γέλιο πού προσφέρουν καί πού τόσο λείπει στόν καιρό μας, οί δυό αὐτοί κλασσικοί δραματούργοί ἔχουν τό προνόμιο τῶν μεγάλων, νά φωτίζουν πάντα τό παρόν, νά εἶναι δηλαδή αἰώνιοι.

Ὁ ἴδιος ὁ Τσέχωφ ἔλεγε: «Δέν πρέπει νά ζωγραφίζει κανείς παρά τό σοβαρό καί τό αἰώνιο». Καί ἀληθινά ἀπ' αὐτό τό αἰσθητικό του πιστεύω ξεκινάει τό καλλιτεχνικό μυστήριο τῶν ἔργων του, πού μάγεψε δλόκληρες γενιές θεατῶν. Ἐνα θεατρικό ἔργο του Τσέχωφ μπορεῖ νά μὴν ἔχει μιὰ ὀρθόδοξη δομή, νά μὴν ξέρεῖς ἂν εἶναι κωμωδία, τραγωδία ἢ φάρσα, ὡστόσο ὅλα τά διακρίνει βάθος, συντομία καί ἀπλότητα.

Κατά κανόνα λείπει καί ἡ κίνηση, αὐτές ὅμως οἱ παραβάσεις τῶν κανόνων προβάλλουν έντονώτερο τόν ἀπαράμμιλο ἐξπρεσιονιστικό τόνο τόν τόσο χαρακτηριστικά τσεχωφικό.

Ἀνάγλυφοι χαρακτήρες, τραγικό χιοῦμορ καί σιωπηλή θλίψη, κάτω ἀπό ἓνα ρυθμό ἄργό, κουρασμένο, μιὰ ἀτμόσφαιρα καθημερινότητας καί δειλινοῦ ἀποτελοῦν τά θεμελιώδη στοιχεῖα τῆς τσεχωφικῆς αἰσθητικῆς.

Γιατί πραγματικά ὁ Τσέχωφ ἔφερε μιὰ ἀληθινή ἐπανάσταση στή θεατρική τέχνη. Ταξινόμος τῶν μέτρων ψυχῶν, λιτός, χωρίς ἐξάρσεις, στερημένος ἀπό ἀφελῆ αἰσιοδοξία, ποτέ δέν ἐπεμβαίνει, δέν κρίνει.

Ὁ Τσέχωφ, γράφει ὁ Γκόρκυ «σ' ὅλη του τῆ ζωῆ πάλαιψε μέ τῆ μετριότητα καί τῆ φώτισε τρυφερά καί νοσταλγικά».

Ἡ «Πρόταση σέ γάμο» εἶναι τό πρῶτο ἔργο του Τσέχωφ πού παίχτηκε στήν Ἑλλάδα ἀπό τόν Ε. Παντόπουλο τό 1895 (ἔξη δηλαδή χρόνια μετά τό άνέβασμά του στή Ρωσία).

Ὁ σκηνοθέτης Παπαϊωάννου, ἔδωσε στό μονόπρακτο ἓνα χαρακτήρα γκροτέσκο πού πιστεύω πῶς ζημίωσε τήν παράσταση.

Ἡ ὑπερβολή στό θόρυβο καί στήν κίνηση ἀντί νά μᾶς φέρει πιό κοντά ἀποξένωσε τόν Τσέχωφ.

Οι ήθοποιοί Π. Λιατζιβίρης, Γ. Βερσής και Ρ. Παντελίδου καταποντίστηκαν έτσι, ανάμεσα στο κενό που δημιουργούσαν οι παραλείψεις της λεπτοπλίπτης, σχεδόν άερινης τσεχωφικής λεπτομέρειας και σε κλοουνέσκ στοιχεΐα, έπιφανειακά και άσύνδετα.

Αντίθετα ο ίδιος σκηνοθέτης στο δεύτερο μονόπρακτο «Γιατρός με τό στανιό» ακολουθώντας μια λειτουργικότερη τακτική, μάς έπεισε για τίς μεγάλες ικανότητές του.

Είναι πασίγνωστο πώς τό θέατρο του Μολιέρου προϋποθέτει τήν κομέντια ντέλ άρτε, όπου τά στοιχεΐα τής καθημερινότητας αποτελούν τή λαϊκή του βάση. Ο Μολιέρος, ο μεγάλος φίλος του λαού, που μίσησε τούς έκμεταλλευτές και τούς ύποκριτές, εξέφραζε τά συμφέροντα τής ανερχόμενης τότε τάξης τών άστών και τήν έρμήνευε θεατρικά με τρόπο εξάίσιο.

Βαθύς γνώστης τής ανθρώπινης ψυχής, θαυμάσιος παρατηρητής τών ανθρώπινων συναισθημάτων και παθών, παρουσιάζει τόν ξεπεσμό τών Γάλλων εύγενών που τούς γελοιοποιεί και τούς διασύρει.

Στό μονόπρακτο «Γιατρός με τό στανιό» ο Γάλλος θεός του γέλιου δημιουργεί τίς απέθαντες φιγούρες του και τό πνεύμα του πεζογελάει άνοιχτόκαρδα.

Και δέν είναι τυχαίο, που τό ίδιο αυτό έργο διασκευασμένο και με τίτλο «Ο Καραγκιόζης γιατρός» στάθηκε και στέκεται στό «Θέατρο Σκιών» σάν μια άπ' τίς μεγαλύτερες έπιτυχίες του.

Ο κ. Παπαϊωάννου μάς αποκάλυψε έναν Μολιέρο ζωντανό και αυθεντικό. Μά όχι μόνο αυτό. Με όρισμένες παρεμβάσεις που άπαιτούσαν βαθειά θεατρική παιδεία και προπαντός τόλμη (άσπρα σκηνικά, άσπρες ένδυμασίες, φωτογραφικά ένσταντανέ, κ.ά.) μάς έδωσε με άλλη όραση διαφορετική έρμηνεία, καταφέροντας έτσι, νά παρουσιάσει τό ύφος του έργου διαχρονικό και μια άγνωστη διάσταση στό μολιερικό πολύεδρο.

Και αυτό είναι βέβαια κάτι άρκετά σημαντικό και δύσκολο. Οι ήθοποιοί Κ. Σαντάς (Ζγαναρέλος. Θα τόν θέλαμε πιό λαϊκό και με σπασμένο τό γνωστό του στύλ), Γ. Ματύς (Γερόντιος. Και σ' αυτόν μερικές στιγμές ή άκαμψία ένεργοϋσε άρνητικά στην προβολή του χαρακτήρα), Νίκη Παζαρέντζου (Μαρτίνα), Ρούλα Παντελίδου (Ζακελίνα), Νίκος Βεργίδης (Ροβέρτος. Έπαιξε με σιγουριά και άνεση) και οι άλλοι, στάθηκαν λίγο-πολύ, πιστοί στό ρυθμό του σκηνοθέτη και άφομοίωσαν τίς προθέσεις του.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΑΦΤΑΝΤΖΗΣ

ΕΠΑΡΧΙΑΚΟ ΠΑΝΟΡΑΜΑ

Γάλλοι σπηλαιολόγοι μελετούν τὰ ἀκτιδιογραφήματα πού ἀποκαλύφθηκαν πρόσφατα σέ σπηλιές τῆς περιοχῆς Κρουονεριοῦ Παγγαίου.

*

Τό ΘΑΜ μετά τήν ἐμφάνισή του στίς Σέρρες καί Θεσσαλονίκη μέ τίς κωμωδίες «Γιατρός μέ τό στανιό» τοῦ Μολιέρου καί «Αἴτηση σέ γάμο» τοῦ Τσέχοφ, ἔδωσε παραστάσεις στήν Ἡράκλεια (3 Μαρτίου 82), Πορρία (7 Μαρτ.), Σιδηρόκαστρο (8 Μαρτ.), Ν. Ζίχνη (10 Μαρτ.), Ροδολεῖβος (12 Μαρτ.) καί Ἀλιστράτη (14 Μαρτ.).

*

Παράλληλα μέ τό ἀνάβασμα τῶν ἔργων τοῦ Μολιέρου καί Τσέχοφ ἔγινε ἀπό τό ΘΑΜ καί ἔκθεση ἀφιερωμένη στό Μολιέρο μέ φωτογραφικό ὕλικό μολιερικῶν ἔργων, ἀφίσσες καί κοστούμια ἀπό παραστάσεις πού ἔδωσε τό Κρατικό Θέατρο Β. Ἑλλάδος στή διάρκεια τῆς εἰκοσάχρονης ζωῆς του.

*

Τό Λαϊκό Πανεπιστήμιο τῆς ΣΠΕ συμπληρώνει φέτο δέκα χρόνια λειτουργίας στήν πόλη μας. Ἡ προσφορά του εἶναι τεράστια καί γι' αὐτό πρέπει νά ἐξαρθεῖ ιδιαίτερα ἡ συμβολή ὄλων αὐτῶν πού μόχθησαν καί συντέλεσαν νά ἐπιζήση τό Πανεπιστήμιο χωρίς διακοπές ἕνα τόσο μεγάλο χρονικό διάστημα.

*

Στίς 21-2-1982 ἡ χορωδία καί μαντολινάτα τῆς ΠΕΝ ἔδωσε συναυλία στή Νιγρίτα συμμετέχοντας στό γιορτασμό τῶν 69 χρόνων ἀπό τήν ἀπελευθέρωση τῆς πόλης.

ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΟΜΙΛΟΥ

Στις 3-1-1982 οργανώθηκε ρεσιτάλ κιθάρας του Δημήτρη Καραογλάνη και Στέλιου Άβέστα.

*

26-1-1982 ο Όμιλος «ΟΡΦΕΑΣ» Σερρών όργάνωσε στο «Κρόνιο» συναυλία με την όρχήστρα τζάζ του Κολλεγίου Έλμχερστ του Έλλινόις, μία από τις καλύτερες κολλεγιακές όρχήστρες των Μεσοδυτικών Πολιτειών της Άμερικης.

*

31-1-1982 τό Πειραματικό Θέατρο του ΟΡΦΕΑ άνέβασε τό μονόπρακτο του Τζών Μίλινγκτον Σύγκ «Καβαλλάρηδες στη Θάλασσα».

*

3-2-82 δόθηκε διάλεξη του ποιητή Τάκη Βαρβιτσιώτη με θέμα «Τί είναι ποίηση».

*

8-2-82 όργανώθηκε βραδιά έλληνικής μουσικής με τή «Σερρακική Κομπανία». Έπαιξαν: Χ. Δημάκης κιθάρα-πιάνο, Μ. Γεωργιτζίκης κιθάρα, Β. Τσίλογλου κιθάρα και τραγούδησε, Δ. Ψαρράς μπουζούκι 1ο και τραγούδησε, Σ. Φέλλης μπουζούκι 2ο.

*

24-2-82 συνήλθε ή Γενική Συνέλευση του Όμιλου με θέματα: 1) Λογοδοσία του Δ.Σ. 2) Έγκριση ισολογισμού 1981 - προϋπολογισμού 1982.

Μίλησαν ό πρόεδρος του Δ.Σ. Γιώργος Καφταντζής εκθέτοντας τά πεπραγμένα της διοίκησης και άλλοι όμιλητές. Τό περιοδικό μας θά δημοσιεύσει στο προσεχές τεύχος όλες αυτές τις όμιλίες. Στην όνομαστική ψηφοφορία που άκολούθησε έγκρίθηκαν τά πεπραγμένα με μεγάλη πλειοψηφία.

*

31-3-82 ό «Όρφείας» με τή συνεργασία της Σχολής Ρυθμικής και Γυμναστικής Σ. Λουκέρη άνέβασε τους «Φασουλήδες του Κατσιπόρρα» του Φ. Γ. Λόρκα. Σκηνοθεσία Μ. Στάγκου. Σκηνογραφίες Χ. Πετρακόγιαννη.

*

29-4-82 όργάνωσε συναυλία με τή Μικτή Χορωδία του 17ου Λυκείου Θεσ/νίκης.

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΥ ΠΗΡΑΜΕ

ΤΑΚΗ ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗ, «ΣΥΝΟΨΗ», ποιήματα, τόμος Α' 1941-1957, ΕΓΝΑΤΙΑ 1980 και τόμος Β' 1958-1972, ΕΓΝΑΤΙΑ.

Στόν Α' τόμο συγκεντρώθηκαν όλα τὰ ποιήματα τοῦ Τ.Β. πού περιλαμβάνονται στίς συλλογές «Φύλλα ὕπνου» (1949), «Ἐπιτάφιος» (1951), «Χειμερινό ἡλιοστάσιο μαζί μέ τό Ξύλινο ἄλογο καί τό Ἄλφραχταίριον» (1955), «Ἡ γέννηση τῶν πηγῶν» (1959).

Στό Β' τόμο συγκεντρώθηκαν όλα τὰ ποιήματα πού περιλαμβάνονται στίς συλλογές: «Τό πέπλο καί τό χαμόγελο» (1963), «Ἡ μεταμόρφωση» (1971), «Ἡ φθινοπωρινή σουίτα καί ἄλλα ποιήματα» (1975), «Ταπεινός αἶνος πρὸς τήν Παρθένο Μαρία» (1977).

Ἡ «Σύνοψη» ἀποτελεῖ ἀνεκτίμητη προσφορά τοῦ ποιητῆ, ὄχι μόνο στους συγκαίριους, μά καί στους ἐπερχόμενους. Θά ἦταν εὐχρῆς ἔργο. Ἦν καί ἴσως ποιητές μας ἀποθησαύριζαν τό ἔργο τους, δουλειά πού θά πρέπει ν' ἀρχίσει νά γίνεται ἀπ' τό Κράτος.

ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ Σ. ΦΑΣΙΑΝΟΥ, «ΟΙ ΡΙΖΕΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΟΝΤΟΛΟΓΙΑΣ», Θεσσαλονίκη 1980.

Φιλοσοφική ἔρευνα πού μέ σπάνια διαύγεια καί διεισδυτικότητα ταξινομεῖ, ἀναλύει καί ἐρμηνεύει πρωτεύοντα κοινωνικά φαινόμενα τῆς ἐποχῆς μας.

ΠΑΝΟΥ ΘΑΣΙΤΗ, «ΕΛΕΕΙΝΟΝ ΘΕΑΤΡΟΝ», Κέδρος 1980.

Εἴκοσι ἕνα ποιήματα σέ δύο σειρές πού ἀποτελοῦν οὐσιαστική καί μορφολογική ἐνότητα. Στίχοι διάτρητοι ἀπό λάμψη, πού δίνει αἶγμος λύρισμός καί συχνά σαρκαστική διάθεση. Ὡστόσο στάζουν κίμα καί ἰγίτη γιά τόν ἄνθρωπο.

ΓΕΝΕΣΗ 2

«Σῶσον — πάλι — Κύριε τό λαό σου

Ἄνοιξέ του τά μάτια

Κάνε τή μέρα-μέρα

Νύχτα τή νύχτα

Στάσου στή μέση, κράτησέ τες — σάν πρώτα —
Χωριστά.

Ποῦ τό φῶς

Ποῦ τό σκοτάδι

Νά ξέρομε.

— Ἐμεῖς οἱ πιστοί σου τελοσπάντων!»

ΚΛΕΙΤΟΣ ΚΥΡΟΥ, «ΟΙ ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ 1949-1979, μιά ἐπιλογή»,
Κέδρος 1980.

Ἐπιλογή ποιημάτων ἀπό τίς συλλογές «ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ» (1949), «ΣΕ ΠΡΩΤΟ ΠΡΟΣΩΠΟ» (1957), «ΚΡΑΥΓΕΣ ΤΗΣ ΝΥΧΤΑΣ» (1960), «ΑΠΟΛΟΓΙΑ» (1966), «ΚΛΕΙΔΑΡΙΘΜΟΙ» (1963) καί «ΑΦΥΠΝΙΣΗ» (1971). Ἐκδοση πολύτιμη, πού προσφέρει τή δυνατότητα ιδιαίτερα στους νέους νά χαροῦν συγκεντρωμένο τό ἔργο τοῦ ποιητῆ, ἕνα ἀπό τά ἀξιολογότερα τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας.

ΓΙΟΛΑΝΤΑΣ ΠΕΓΚΛΗ, «ΜΗΝ ΠΑΤΑΤΕ ΤΗ ΧΛΟΗ», Ἀθήνα 1981.

Ποιήματα καθημαγμένα καί κ'θεντικά, πού πιστοποιοῦν τήν ἀνοδική πορεία τῆς ποιήτριας:

ΓΙΑ ΤΟΝ ΣΚΥΛΟ

«.....

συμπεραίνω πῶς ὀρθή σημαίνει ἄ-
πλῶς ὄχι στά τέσσερα, δηλαδή καθόλου πλαταγίζοντας
σάν ἥρωική. Ἀλλά καί πῶς, ὅσο καί νά καταργοῦμαι
στούς ἀπανταχοῦ τῆς γῆς κοινόχρηστους χώρους

ἡ ἀναπνοή μου ἐπιτέλους

παραμένει ιδιωτική μου ὑπόθεση».

ΣΑΡΑΝΤΟΥ ΠΑΥΛΕΑ, «Η ΜΝΗΜΗ ΤΩΝ ΔΙΑΚΟΣΙΩΝ ΔΙΚΑΙΩΝ
ΤΩΝ ΣΚΟΤΩΜΕΝΩΝ ΣΤΟ ΣΚΟΠΕΥΤΗΡΙΟ ΤΗΣ ΚΑΙΣΑΡΙΑ-
ΝΗΣ» (καί ἄλλα ἀνέκδοτα κείμενα 1960-1981), Θεσσαλονίκη 1982.

Λυρικός καταράχτης, μυστικό δάσος καί ποιητικό πανόραμα τό νέο βιβλίο τοῦ ποιητῆ.

ΔΥΝΑΜΗ ΚΑΙ ΑΔΥΝΑΜΙΑ

«Εἶμαι σάν ἕνα χαμένο μικρό ζῶακι πού γυρεύει τή φωνή τῆς μάνας του.

Κινητός είμαι βοῦρκος ὅπου οἱ ἄγγελοι ἔχουν λασπῶσει ὅλα τὰ φτερά τους

.....
 Τά παλιά τραγούδιά σάν ἀκούω τούς φίλους μου θυμοῦμαι
 πού βίαια ἔφυγαν στήν ἄλλη ὄχτη.
 Πέρασαν πλησιέστερα στῆς αἰωνιότητα τήν ὄψη».

ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ ΚΟΚΚΙΝΟΣ, «Ὁ Παλαιός Τῶν Ἡμερῶν». Ἰωάννινα
 1980.

Ποιητική σύνθεση. Στίχοι ὁραματικοί, βιβλικοί, τελετουργικοί:

«Κύριε,
 σ' αὐτούς τούς σκουριασμένους κάλυκες
 μέ τήν μνήμη τῶν ἡρωικῶν ἡμερῶν
 βαδίζοντας στήν πεδιάδα μέ τήν τέφρα
 τήν ἀκνθην ἄνοιξη καί τίς ἀγγόνες
 ὁ ποιητής μέ τό τάλαντον καί τόν αὐλόν
 περιπατῶν μέσα στό θρυμματισμένον οὐρανόν
 κάτω ἀπό τήν γηραιά κληματαριά
 ἀναδύομαι ἀπό ἓνα ὄνειρο χιλιάδων χρόνων

ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΜΑΥΡΙΔΟΥ, «ΕΝΤΡΥΦΗΜΑΤΑ», ποίηση. Θεσσαλονίκη,
 1981.

Ποιήματα λυρικά, πλημμυρισμένα γυναικεία γάργα και εὐαισθησία.

Ἡ παραδοχή
 «Παραδέχτηκα τό θάνατό σου
 ἀδερφέ.
 Ἡ μακρά σου ἀπουσία
 συνήθεια ἔγινε, ιδέες
 λήθη ἀρχή
 παραδοχή
 πόσο ἀτράνταχτη ἡ ἀλήθεια!»

ANNAΣ ΔΕΡΕΚΑ, «Δυο φορές λεν την αληθεια η ο σπρος του καιρου»,
 Αθῆνα 1981.

Μεγάλο συνθετικό ποίημα σέ φόρμα θεατρική.

«Άντρας:
 Άγάπημε σάν Άνοιξη
 Νά φεύγω νάρχομαι
 Νά καλπάζω άνεμος κουρασμένος άπ' τούς
 χειμῶνες
 Νά γονιμοποιῶ τίς κερασιές καί σένα!»

ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΑΡΑΤΖΟΓΛΟΥ, «Πρατήριο Κυρσίμων», Ποιήματα, Μπαρμπουνάκης - Θεσσαλονίκη.

ὁ άγώνας
 «Ὁ άγώνας εἶναι χαμένος πιά άπ' τά πρίν,
 παρά τά έγκλήματα καί τ' αναπόφευκτά μας λάθγ.
 Ὁ άνθρωπος πλάι σου, εἶναι φέμμα
 πώς εἶναι δικό σου χύτατρο, προέκταση χειριοῦ σου...».

ΝΙΚΗΣ ΣΙΔΕΡΙΔΟΥ, «ΑΒΕΒΑΙΟ ΤΕΙΧΟΣ», ποιήματα, Β' έκδοση, Εισαγωγή Δημ. Γιάκου, Έκδοτική Έστία, Αθήνα 1981.

Στίχοι που σφύζουν από λαϊκό χιούμορ, πακνός, ανεπιτήδευτοι, μουσικοί και ποιητικά βιώσιμοι.

ΚΕΝΟ

«... Μά εγώ ἴμε άντίμαχο τό εἶναι μου
 ἴδιον πικρά θά ξεκαβρώ τόν έκούτό μου
 στό ζόφο τῆς Αύγῆς. Κι ὡ άπελπισία
 πόσο πολλές οἱ σκοτεινές αὐγές
 κ' οἱ ζοφερές οἱ νύχτες μέ προσμένουν!»

ΝΙΚΟΥ ΑΔΑΛΟΓΛΟΥ, «ΚΥΠΡΙΑΚΟΙ ΠΑΛΜΟΙ», ποιήματα, Θεσσαλονίκη 1982.

Εἴκοσι ἑξί τραγούδια γιά τήν Κύπρο.

ΚΟΙΛΑΔΑ ΤΩΝ ΚΕΔΡΩΝ

«.....
 Βουβός καί σκιερός ὁ δρόμος
 μέ τίς χαράδρες καί τούς γκρεμούς
 μέ τήν άγρια ὁμορφιά
 στήν κοιλάδα τῶν Κέδρων».

ΝΑΝΑΣ ΚΟΝΤΟΥ, «ΜΕΤΑΡΣΙΩΣΕΙΣ», ποιήματα, Ἀθήνα 1981.

Ποιήματα χωρισμένα σέ τρεῖς ἐνότητες. Στίχοι τρυφεροί, μουσικοί, μέ στοχαστική ἐγκαρτέρηση. Ἀπό τίς πιό λυρικές καί ὄριμες συλλογές τῆς ποιήτριας.

«...Θροῖζει νέα φτερά αὐγῆς
αὐτός ὁ γλυκόπικρος ἔρωτας
μέσα στόν ἔρημο κόσμο...»

ΚΑΤΙΝΑΣ ΒΕΪΚΟΥ - ΣΕΡΑΜΕΤΗ, «Μεταφράσεις, Ποιήματα - Πεζά»,
Ἐάνθη 1981.

Μεταφράσεις Γερμανῶν κλασικῶν, μά καί νεότερων (Γκχίτε, Σίλλερ, Χάινε, Γκάμπελ, Σέλλεντιν, Οὔλαντ, Χάουπτμαν, Γτάμεκ, Ρόντα, Μπόρχερτ).

ΤΗΣ ΙΔΙΑΣ, «Τα πρώτα χρόνια», Ἀφήγημα, Ἐάνθη 1981.

Ἀναμνήσεις ἀπό τά πρώτα χρόνια τῆς προσφυγιᾶς στήν Ἑλλάδα μετά τήν μικρασιατική καταστροφή.

ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΠΑΥΛΟΠΟΥΛΟΥ, «ΑΠ ΤΟ ΣΑΛΒΑΝΤΟΡ - ΑΠ ΤΗΝ
ΤΟΥΡΚΙΑ», Ἀθήνα 1982.

«Σκέφτομαι μιά γυναίκα
ἀπλή
σάν ποιητική φράση γαλήνης
παρατημένη
Ἐπειτα περιμένει νά τήν ἀγκαλιάσουν
καί νά τή μαντέψουν».

ΓΙΩΡΓΟΣ Δ. ΚΟΥΛΟΥΚΗΣ (Γ. ΦΩΤΕΙΝΟΣ), «ΔΑΚΡΥ ΚΑΙ ΦΩΣ»,
Ἀθήνα 1981.

Ἐκλογή ποιημάτων 1954-1980.

Η ΕΥΑΙΣΘΗΣΙΑ ΜΑΣ

«Πεθάναμε γιά νά μπορείς ἐσύ νά μυρίζεις ἕνα λουλούδι
γιά νά γλυκαίνει στά βλέφαρά σου τό φῶς. Μή μᾶς φοβᾶσαι
σπαθί τώρα δέν ἔχουμε, πλύναμε τά αἵματά μας, ξέχασέ το
τῆς τελευταίας μας ἀγωνίας τό πρόσωπο...»